

11. SINIF EDEBİYAT

HİKÂYE ÜNİTESİ

2. ÜNİTE: HİKÂYE

ÜNİTE KONULARI

- 1923-1940 Cumhuriyet Dönemi Hikâyesi
- 1940-1960 Cumhuriyet Dönemi Hikâyesi
- ⇒ Toplumcu-Gerçekçi Hikâyeler
- ⇒ Bireyin İç Dünyasını Ele Alan Hikâyeler
- ⇒ Millî-Dinî Duyarlılıkları Yansıtan Hikâyeler
- ⇒ Modernist Hikâyeler

▶▶ Hikaye ünitesini aşağıdaki videodan izleyebilirsiniz...

Önce hikâye türünün tanımına ve genel özelliklerine bakalım:

HİKÂYE (ÖYKÜ)

Hikâye, yaşanmış ya da yaşanması mümkün olan olayları veya durumları ilgi çekici bir biçimde anlatan kısa yazılardır. Hikâye, insan yaşamının bir bölümünü yer ve zaman kavramına bağlayarak ele alan düzyazı türüdür. Bir hikâyede olay ya da durum söz konusu olmalı; kişilere bağlanmalı, olay ya da durumun ortaya konduğu yer ve zaman belirtilmeli; bunlar sürükleyici ve etkileyici bir anlatımla ortaya konmalıdır.

Not: Öyküde, olayın geçtiği yer sınırlı, anlatım özlü ve yoğundur. Karakterler belli bir olay içinde gösterilir. Bu karakterlerin de çoğu zaman sadece belli özellikleri yansıtılır.

Hikâyenin yapı unsurları: Olay örgüsü, kişiler, mekan ve zaman...

Hikâyede Plan: Serim, düğüm, çözüm

HİKÂYENİN UNSURLARI

Olay:

Olay, anlatmaya bağlı edebî metinlerin en önemli ögesidir. Edebî metinlerde anlatılan olaylarla gerçek hayatta bire bir karşılaşmak mümkün değildir. Çünkü anlatılanlar kurgulanmış olaylardan ibarettir.

Edebî metinlerdeki gerçekliğin doğal gerçeklikten farkı, "**kurmaca bir gerçeklik**" olmasıdır.

Kişiler:

- Öyküdeki olayları ya da durumları kişi veya kişiler yaşar.
- Öyküde kişi sayısı azdır.
- Öyküdeki kişilerin fiziksel ve ruhsal durumları uzun uzun anlatılmaz; sadece olayla ilgili belirgin yönleri verilir.
- Öykü kişileri yalnızca insanlar arasından seçilmez.
- Canlı, cansız bütün varlıklar öykünün kişisi olabilir.

Zaman:

- Olayların başlaması, gelişmesi, son bulması belli bir zamanda olur.
- Bazı öykülerde zaman verilmez, sezdirilir.
- Öykücü zamanı bir düzen içinde vermeyebilir.
- Olayın veya durumun son bulmasından başlayarak olayın başlama noktasına doğru gelinebilir.

Mekan (Yer):

- Öykülerde olay veya durum belli bir yerde geçer.
- Çevre, uzun betimlemelerle verilmez; öyküyü ilgilendiren yönüyle verilir.
- Olay veya duruma bağlı olarak öyküdeki yer değişse de çevre betimlemesi kısa tutulur.

Çatışma:

Hikâyede olay **iki zıt gücün mücadelesi** şeklinde ortaya çıkar. Bu mücadele kişiler arasında olabileceği gibi, aynı kişide de toplanabilir. Bu durumda çatışma daha çok kişinin kendi içinde olur. Yani psikolojik bir özellik gösterir. Hikayelerde çoğunlukla bir çatışma söz konusudur. Hemen her hikâyeye bir çatışma yani bir problem üzerine kuruludur. **Çatışma**, hikayedeki kişi ya da kişilerin çevresiyle olabildiği gibi kendi iç dünyasında da olabilir. Hikâyeye kişilerinin çevresiyle olan çatışmasına **dış çatışma**, kendi iç dünyası, vicdanıyla olan çatışmasına ise **iç çatışma** adı verilir.

Dil ve Anlatım:

- Öyküde akıcılığı sağlayan dildir.
- Bu da yazarın dili kullanma yeteneğine bağlıdır.
- Dilin kullanımı yazardan yazara değişir; çünkü her yazarın üslûbu farklıdır.
- Öykü, ya birinci tekil kişinin ağzından ya da üçüncü tekil kişinin ağzından anlatılır.
- Öyküde bütünlüğü sağlayan öğelerden biri de dil ve anlatımdır.

Not: Bir öykü yazarının dil ve anlatım özellikleri belirlenirken cümle yapıları, kelime kadrosu, akıcılık, nesnellik, öznellik, duygusallık, coşkunsuluk gibi hususları dikkate almak gerekir.

Anlatıcı: Anlatıcı, edebî metinlerde anlatıcı, kurmacanın sınırları içinde varlığından söz edilen kişidir. Anlatıcı, yazar ile kurmaca metin arasındaki kişidir. Üç çeşit anlatıcının bakış açısı vardır:

- **a) Kahraman Anlatıcı Bakış Açısı:** Bu bakış açısında anlatıcı, eserin kişilerinden biridir.
- **b) Gözlemci Anlatıcı Bakış Açısı:** Gözlemci anlatıcı olayların akışını etkilemez, yalnızca bir aktarıcıdır. Amacı okuyucunun anlatılanları daha iyi anlamasını sağlamaktır.
- **c) İlahi Anlatıcı Bakış Açısı:** Anlatıcının her şeyi bilip her şeye hâkim olduğu bakış açısıdır. Anlatıcı, kahramanların zihinlerine ve iç dünyalarına girer.

HİKÂYELERDE KULLANILAN ANLATIM TEKNİKLERİ

Gösterme(sahneleme) tekniği: Olaylar, kişiler, varlıklar okuyucuya doğrudan sunulur. Anlatıcı, okuyucu ile eser arasına girmez. Okuyucunun dikkati eser üzerinde yoğunlaşır. Bu teknikte kişilerin konuşmaları ve hareketleri yansıtılarak okuyucunun kendisini eserin kurmaca dünyasında hissetmesi sağlanır.

Gösterme tekniği; **diyalog**, **iç konuşma** veya **bilinç akışı** şeklinde olabilir.

Örnek:

Gösterme tekniği aşağıdaki metinde kişilerin karşılıklı konuşması (**diyalog**) şeklindedir.

- Ne yapıyorsunuz, yahu? dedim.
- Sana ne? dediler. Fıkara, üstleri yırtık pırtık yavrulardı.
- Canım, neden söküyorsunuz? dedim.
- Mühendis Ahmet Bey söktürüyor.
- Ne yapacak bunları?
- Yukarıda deri tüccarı Hollandalı var ya, hani onun bahçesini düzeltiyorlar da...
- İngiliz çimi alsın, eksin, mademki herif zengin..
- İngiliz çimiyle bu bir mi?
- Bu daha mı iyi?
- İyi de lâf mı? (Sait Faik Abasıyanık-Son Kuşlar)

Bilinç akışı: Kişilerin duygu ve düşüncelerini, her hangi mantıki bir bağ ve gramer kuralı endişesi taşımaksızın, düzensiz bir şekilde ve çağrışım ilkesi paralelinde doğrudan doğruya okuyucuya aktarmaktan ibarettir. Aynı zamanda insanların tanıtılmasında da kullanılan bu teknikte yazar, okuyucuyu kahramanın iç dünyası ile başbaşa bırakmayı hedefler.

Örnek: "Yollar kalabalıktı. Baktığı yeri gözlerinden en uzun sakladıkları için en çok Bebek tramvayına kızıyordu. Devetüyü paltolu bir kadın görünce yüreği çarptı; ama o değildi. Şapkalıydı. Kalktı. Kapıya yürürken duvardaki takvimi gördü. 7 Mart Cumartesi yazılıydı. 27'nin yarısı kara yarısı kırmızıydı. Rahatladı. İşte boşuna beklemişti. İnsanların düzeninde bütün ayrıntılar önemliydi. Günlerin adı bile... Bugünün cumartesi olduğunu bilseydi saat birde onu görürdü." (Yusuf Atılgan-Aylak Adam)

İç monolog (Konuşma): Kahramanların içsel konuşmalarını aktarmaya dayanan anlatım tekniğidir. İç konuşma tekniğinde, kahramanın duygu ve düşünceleri sesli düşünme şeklinde yansıtılır. Bu anlatım tekniğinde kahraman, karşısında biri varmış gibi kendi kendine konuşur.

Örnek: Bu kedi, tahta masanın üstüne çıkmış, köpeğime durmadan homurdanacak mı? Sandalyenin üstündeki vişneçürüğü rengindeki delik çoraplar... Asmanın yaprakları daha yemyeşil. Bizim bahçedeki kurudu bile.Deniz, Bozburun'a doğru başını almış gidiyor. Uzaklarda görünen, İstanbul'un neresi kim bilir? Sesler neden gelmiyor?

Diyalog: Öykü kişilerinin karşılıklı konuşmalarına dayanır ve sıkça kullanılan bir anlatım tarzıdır. Romancıların birçoğu bu teknikten yararlanmıştır çünkü diyalog

tekniki roman ve öykünün vazgeçilmez yapı taşlarından birisidir. Diyaloğu vazgeçilmez kılan bu tekniğin işlevselliğidir. Bu bağlamda diyalog; olayın gelişmesinde, kahramanların ruhsal ve sosyal durumlarının açıklanmasında, konuşmalarda yatan kültür öğelerinin saptanmasında (ağız, şive, üslup), eserin daha dinamik bir hale gelmesinde ve hafiflemesinde oldukça etkilidir. Diyalog tekniği iç ve dış olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Dış diyalog bildiğimiz iki veya daha fazla kişinin karşılıklı konuşmasıdır.

Örnek:

Sadrazam bu adamı tanımıyordu. Sordu: - Burada mı oturuyor?

- Evet.

- Ne iş yapıyor?

- Biraz zengindir. Vaktini okumakla geçirir. Tanımazsınız efendim. Hiç büyüklerle ahbablık etmez. Büyük mevkiler istemez.

- Niye?

- Bilmem ama, belki "düşüşü var" diye.

- Tuhaf...

(Ömer Seyfettin-Pembe İncili Kaftan)

ANLATMA (TAHKİYE ETME) TEKNİĞİ: Anlatma tekniğinde okuyucu ile eser arasına anlatıcı girer. Okuyucu hemen her şeyi anlatıcı kanalıyla görür ve öğrenir. Okuyucunun dikkati anlatıcı üzerinde yoğunlaşır. Anlatma (tahkiye) tekniği; **olay anlatımı, kişi tanıtımı, özetleme, iç çözümleme...** şeklinde olabilir.

Örnek-1: Mahalle kahvesinin önündeki setin üstü sanki ufak bir bahçecikti. Ortada küçük bir havuz, içinde gazoz şişeleri, etrafında biraz çimen, kınar çiçekleri. Kapının sağ tarafında bazısı giyimli, birtakım da gecelik entarileri, şam hırkaları iler dört beş kişi İstanbul'un son zelzesinden konuşuyorlardı. (Memduh Şevket Esendal-Pazarlık Hikayesi)

Örnek-2: Haftada iki gece dostlara danslı çay veriliyor, en aşağı iki üç gece de başkalarının davetine gidiliyordu. Aşağı sofa ile taşlık arasındaki camekân kaldırılmış, delik deşik duvarlar sarı yaldızlı bir kâğıt ile kaplanmıştı. Davet akşamları taşlıktaki su küpü, sofadaki yemek masası ve daha başka hırdavat eşya mutfığa taşınıyor, yukarıdan kilimler, iskemleler, süslü yastıklar indirilerek bir kabul salonu dekoru kuruluyordu. (Reşat Nuri Güntekin-Yaprak Dökümü)

Tasvir (Betimleme): Betimleme en yalın biçimiyle sözcüklerle resim çizme işidir. Varlıkların niteliklerini, bu varlıkların duyularımız üzerinde uyandırdıkları izlenimleri belirtmektir. Betimleme nesnelerin, varlıkların, belirgin özelliklerini tanıtip göz önünde canlandırmaktır. Bu anlatımda okuyucunun çeşitli duyularına seslenilerek anlatılan varlıkla ilgili izlenim kazanılması amaçlanır. Bu amacın gerçekleşmesi için titiz bir gözlem gerekir. Gözlem sırasında ayırt edici özelliklerin anlatılmasına özen gösterilir.

Yazarın, gördüklerini okuyucunun gözünde canlanacak biçimde anlatmasıyla oluşan bir anlatım biçimidir. Betimlemede asıl olan görselliktir. Bu nedenle gözle algılanan renk ve biçim ayrıntılarına büyük yer verilir.

Örnek: Büyük kubbeli serin divan, bugün daha sakın, daha gölgeliydi. Pencerelerinden süzülen mavi, mor, sincap rengi bahar aydınlığı, çinilerinin yeşil derinliklerinde birikiyor, koyulaşıyordu. Yüksek ipek şiltelere diz çökmüş yorgun vezirler, önlerindeki halının renkli nakışlarına bakıyorlar, uzun beyaz sakalını zayıf eliyle tutan yaşlı sadrazamın sönük gözleri, çok uzak, çok karanlık şeyler düşünüyor gibi, var olmayan noktalara dalıyordu. **(Ömer Seyfettin-Pembe İncili Kaftan)**

Portre: Kişilerin dış görünüşlerini (fiziksel) ve karakterlerini (ruhsal durum) tanıtan betimlemedir.

Kişi betimlemelerine portre denir. Portre; fiziksel portre ve ruhsal portre olarak ikiye ayrılır.

1. Fiziksel portre: Kişilerin dış görünüşlerinin anlatıldığı betimlemedir. Betimlemede kişiyi, diğer kişilerden ayıran fiziksel özellikler belirtilir. Portresi çizilen kişi hakkında özel görüş ve izlenimler de verilebilir.

Örnek: "Fizik olarak Grandet, kısaca boylu, tıknaz, dört köşe biriydi, bacakları kalın, dizleri ağaç gövdeleri gibi güçlü, omuzlarıysa genişti. Yuvarlak, güneş yanığı, çiçek bozuğu bir yüzü vardı. Çenesi düz, dudakları kıvrıntısız, dişleri de beyazdı. Gözlerinin durgun, ölü gibi bakışı kabaca kertenkele bakışı denilen türdendi. Derin çizgili alnı, yüzden insan doğasını keşfeden bir uzman için hiç de anlamsız sayılmayacak biçimde çıkıntılıydı." **(Balzac-Eugenie Grandet)**

2. Ruhsal portre: Kişilerin karakter özelliklerinin anlatıldığı betimlemedir.

Örnek: Şakaklarından, ensesinden sarkan düz, parlak, koyu siyah saçlar altında sarı, süzgün, küçük yüzüne: genişlememiş kemikleri üstünde donuk esmer rengiyle zayıf izdüşümleri görülen kaslarına; yırtık gömleğiyle paçaları parçalanmış pantolonunun içinde ince bir değnek gibi duran narin vücuduna bakılsa belki daha küçük zannedilirdi. Fakat ince yay gibi kaşlarının altında daima uyanık bir zekâ parlaklığıyla gülümser, bütün sokak çocuklarında vaktinden önce ortaya çıkan hayat tecrübesi ile görmekte, anlamakta düşünce gücünü gösterir gözleri, belki on iki yaşından daha büyük olabileceğini zannettirirdi. **(Kar Yağarken-Halit Ziya Uşaklıgil)**

Özetleme Tekniği: Daha çok eski klasik eserlerde görülen bu teknikte, varlığı kuvvetle hissedilen anlatıcının olayları, kişileri veya hakkında bilgi vermek istediği herhangi bir şeyi özetleyerek anlatması esastır. Çağdaş romancılar bu işi "bilinç akımı", "veya " iç monolog" tekniklerinden yararlanarak yaparlar.

Örnek: "Ali Rıza Bey, Babıali yetişmelerinden bir mülkiye memuruydu. Otuz yaşına kadar Dahiliye kalemlerinden birinde çalışmıştı." (Reşat Nuri Güntekin-Yaprak Dökümü)

İ özümleme: İ özümleme (interior analysis), anlatı türleri içerisinde kahramanların i dünyası, duygu, düşünce ve hayallerinin ifade edildiği bir anlatım tekniğidir. Bu özümleme tekniği bilinç akışı tekniğiyle karıştırılabilmektedir. Bu teknik roman sanatında çokça kullanılır.

Örnek: "Eve gitse, biliyordu, gece yarısına dek başka bir şey yapamadan, yukarıdakilerin patırtısına sövecekti... Bol gürültülü, bol dumanlı meyhanelerden birine girdi. Tezgâhın önünde bir boş yer bulup oturdu. Yaklaşan garsona, - şarap, dedi. Garson, sanki salt onun için buradaymış gibi eğildi. Sanki ötekiler duyacak diye korkuyordu." (**Yusuf Atılgan-Aylak Adam s.40**)

Geriye Dönüş: Bir eserde olayların zaman sırasını bozarak geçmiş bir zamana ya da olaya dönme yoludur.

Örnek: "Emir Bey'e baktı, yüzü gergin ama solukları düzgün. İki yıl önceki yangının son yuttuğu evi hatırladı. Aram Usta'nın oturduğu evi. Az yukarda, üç yol ağzındaydı. şimdi, arta kalan yığıntıda kuzukulağı, hindiba yetişiyor. Evin tahta perdeyle sokaktan ayrılmış bahçesinden mimoza ve nisan gülü dalları sarkardı dışarı. Küçükken, o köşede oyun oynamaktan korkmuştu hep. Kendinden sonra gelenler de korktular. Daha aşağı inip, Mumhane Sokağının sert bir dönemeçten sonra caddeye doğru uzanan sağ yanında oynadılar. Yumuşak kayalardan oyulmuş eski Mumhanenin önünde. (Ayla Kutlu)

NOT: Bunlardan başka ayrıca pastiş, parodi, ironi, fotoğraf (kamera), mektup, günlük, otobiyografi vb. anlatım teknikleri de vardır.

HİKÂYE TÜRLERİ

Durum (Kesit) Hikayesi:

- Bir olayı değil günlük yaşamın herhangi bir kesitini ele alıp anlatan öykülerdir Serim, düğüm, çözüm planına uyulmaz
- Belli bir sonucu da yoktur.
- Merak ve heyecandan çok duygu ve hayallere yer verilir; fikre önem verilmez, kişiler kendi doğal ortamlarında hissettirilir.
- Olayların ve durumların akışı okuyucunun hayal gücüne bırakılır.
- Bu tarzın dünya edebiyatında ilk temsilcisi Rus yazar Anton Çehov olduğu için "Çehov Tarzı Hikaye" de denir.

• Bizdeki en güçlü temsilcileri: **Sait Faik Abasıyanık, Memduh Şevket Esendal ve Tarık Buğra**'dır.

Olay öyküsü "Maupassant tarzı öykü"

- Bu tarz öykülere "**klasik vak'a öyküsü**" de denir.
- Bu tür öykülerde olaylar zinciri, kişi, zaman, yer ögesine bağlıdır.
- Olaylar serim, düğüm, çözüm sırasına uygun olarak anlatılır.
- Olay, zamana göre mantıklı bir sıralama ile verilir, düğüm bölümünde oluşan merak, çözüm bölümünde giderilir.
- Bu teknik, Fransız sanatçı **Guy de Maupassant** (Giy di Mupason) tarafından geliştirildiği için bu tür öykülere "**Maupassant tarzı öykü**" de denir.
- Türk edebiyatında bu tarz öykücülüğün en büyük temsilcisi **Ömer Seyfettin**'dir. Ayrıca **Refik Halit Karay, Reşat Nuri Güntekin, Yakup Kadri Karaosmanoğlu Orhan Kemal, Samim Kocagöz, Necati Cumalı, Talip Apaydın** da olay türü öykücülüğünün temsilcileri arasındadır.

OLAY VE DURUM HİKAYESİ FARKLARI

(Olay Hikâyesi)	(Durum Hikâyesi)
Serim, düğüm, çözüm bölümlerinden oluşan düzenli bir planı vardır.	Serim, düğüm, çözüm planına uyulmamıştır.
Olay ağırlıklıdır.	Durum ağırlıklıdır.
Merak ögesi canlı tutulmuştur.	Merak ögesi ön plana çıkarılmamıştır.
Hikâye beklenmedik bir sonla bitirilmiştir.	Hikâyede bitmemişlik duygusu söz konusudur.

HİKAYE TÜRÜNÜN GELİŞİMİ

- Dünya edebiyatında hikâye türünün ilk örneği, İtalyan yazar **Boccaccio'nun** (Bokasyo) **Decameron Hikâyeleri** **Hikâyeleri** (Dekameron) kabul edilir.
- 18. yüzyılda Voltaire (Volter), hikâye türünde eserler vermiştir.
- 19. yüzyılda romantizm ve realizm akımlarının etkisiyle de Batı'da hikâye türü karakteristik özelliklerine ulaşmıştır. **Alphonse Daudet** (Alfons Dode), Guy de Maupassant (Giy di Mupason) gibi sanatçılar bu türde eser veren sanatçılardır.
- **Guy de Maupassant** klasik hikâye türünün temsilcisidir. Rus yazar **Anton Pavloviç Çehov** (Anton Pavloviç Çehov) ise **durum hikâyesinin** temsilcisidir.
- Edebiyatımızda **destan, masal, halk hikâyesi, meddah hikâyeleri, mesneviler** hikâyeciliğimizin ilk örnekleri olarak verilebilir. **Batılı tarzda ilk hikâye örnekleri** edebiyatımızda **Tanzimat Dönemi**'nden itibaren vermeye başlanmıştır. Tanzimat'tan sonra Edebiyatıcedide Dönemi'nde de tekniğin güçlü olduğu hikâyeler yazılmıştır. Millî Edebiyat Dönemi'nde ise sanatçılar millî kaynaklara yönelmişler; millî tarihi, Anadolu'nun sosyal hayatından konuları hikâyelerde ele almışlardır.

KISACA TÜRK EDEBİYATINDA HİKAYE

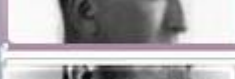
- Hikâye, Türk edebiyatında Tanzimat Dönemi'nde Batı'dan girmiş ve bu türün ilk örnekleri bu dönemde yazılmaya başlanmıştır.
- Edebiyatımızdaki ilk yerli hikâye örnekleri **Ahmet Mithat Efendi**'nin yazdığı **Letâif-i Rivâyât** ve Küssadan Hisse'dir. (1870)
- Batılı anlamda ilk hikâye **Sami Paşazade Sezai**'nin **Küçük Şeyler** adlı eseridir.
- Türk edebiyatında **Ömer Seyfettin** Maupassant (Mupason) tarzı hikâyenin, **Sait Faik Abasıyanık** da Çehov tarzı hikâyenin öncüsü kabul edilir

1923 - 1940 YILLARI CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE HİKÂYE

- Millî Edebiyat sanatçılarının da eser vermeye devam ettiği Cumhuriyet Dönemi'nin ilk yıllarında daha çok, **gözlemci gerçekçiliğe** dayalı hikâyeler yazılmıştır. Bu dönemde bazı sanatçılar hikâyelerinde toplumsal konuları, **Cumhuriyet devrimlerini, yeni kurum ve değerleri ele alırken bazıları da bireyin iç dünyasını esas alan hikâyeler** yazmıştır.
- Hikâye bu dönemde bağımsız bir tür olarak görülmüş, olay hikâyesi tarzında hikâyelerin yanında Memduh Şevket Esendal'la başlayan ve Sait Faik Abasıyanık'la devam eden **durum hikâyeleri** yazılmaya başlanmıştır.

- Halide Edip Adıvar, Yakup Kadri Karaosmanoğlu ve Reşat Nuri Güntekin gibi Cumhuriyet Dönemi'nin ilk yıllarının roman yazarları, hikâye türünde de eserler yazmışlardır. Ancak dönemin ilk yıllarında hikâye türüne daha çok ağırlık veren yazar, **Reşat Nuri Güntekin**'dir.
- Reşat Nuri'yi izleyerek ilk hikâye kitaplarını 1923 - 1940 yıllarında yayımlayan yazarlar **Kenan Hulusi Koray, Sadri Ertem, Sabahattin Ali ve Sait Faik Abasıyanık**'tır.
- Bu dönemde sanatın toplum üzerinde bir işlevinin olması gerektiği düşüncesi egemen olmaya başlamıştır. Bu anlayışla da hikâyeler yazılmaya başlanmıştır.

Bu dönemde hikaye yazarları ve eserleri: Reşat Nuri Güntekin'in *Leyla ile Mecnun*; Fahri Celalettin Göktulga'nın *Telak-ı Selase*; Ercüment Ekrem Talu'nun *Teravihten Sahura*; Nahid Sırrı Örik'in *Eski Resimler*; Sadri Ertem'in *Bacayı İndir Bacayı Kaldır*; Memduh Şevket Esendal'ın *Otlakçı, Pazarlık*; Sabahattin Ali'nin *Ses, Kamyon*; Sait Faik Abasıyanık'ın *Son Kuşlar, Lüzumsuz Adam* adlı eserleri tanınmış hikâye örneklerindendir.

1923-1940 Hikaye Yazarları ve Eserleri	
	Reşat Nuri Güntekin > <i>Leyla ile Mecnun, Tanrı Misafiri, Olağan İşler, Sönmüş Yıldızlar</i>
	Fahri Celalettin Göktulga > <i>Telak-ı Selase</i>
	Ercüment Ekrem Talu > <i>Teravihten Sahura</i>
	Nahid Sırrı Örik > <i>Eski Resimler</i>
	Sadri Ertem > <i>Bacayı İndir Bacayı Kaldır</i>
	Memduh Şevket Esendal > <i>Otlakçı, Pazarlık, Mendil Altında, Sahan Külbastı, Veysel Çavuş, Bir Kucak Çiçek, İhtiyar Çilingir, Hava Parası, Bizim Nesibe, Kelepir, Gödeli Mehmet</i>
	Sabahattin Ali > <i>Değirmen, Ses, Kağı, Yeni Dünya, Sırça Köşk</i>
	Sait Faik Abasıyanık > <i>Semaver, Sarnıç, Şahmerdan, Lüzumsuz Adam, Mahalle Kahvesi, Havada Bulut, Kumpanya, Havuz Başı, Son Kuşlar, Alemdağ'da Var Bir Yılan, Az Şekerli, Tüneldeki Çocuk, Mahkeme Kapısı</i>

1940 - 1960 YILLARI CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE HİKÂYE

- **1940 - 1960 yılları** Cumhuriyet Dönemi'nde ele alınan konuların çeşitliliği artmış, daha çok gözleme dayanan gerçekçi hikâyeler yazılmıştır.
- **Anadolu'ya, halkın yaşamına** ağırlık verilmeye başlanmıştır.

- Bu dönemin hikâyelerinde “**millî-dinî duyarlılık**”, “**toplumcu-gerçekçi anlayış**” ve “**bireyin iç dünyasını esas alan anlayış**” gibi bazı eğilimler görülmektedir.
- 1940’lı yıllarda Birinci Dünya Savaşı’ndan sonra Anadolu’nun durumu, İkinci Dünya Savaşı sonrası toplumsal sorunlar hikâyelerde işlenmiştir.
- Bu dönemde **Aka Gündüz, Bahaeddin Özkişi** gibi sanatçılar *millî-dinî duyarlılığı yansıtan hikâyeler* yazmışlardır. Millî-dinî duyarlılığı yansıtan eğilimdeki yazarlar hikâyelerde **Millî Mücadele, Doğu-Batı çatışması, ahlaki bozukluklar** gibi konuları ele almışlardır.
- 1950’li ve 1960’lı yıllarda daha çok yazar ve eser ortaya çıkmıştır. Memur, işçi, köylü, kasabalı ve şehirlerin kenar mahallelerindeki insanların sorunları toplumcu-gerçekçi yönelimle hikâyelerde işlenmiştir. **Sadri Ertem, Orhan Kemal, Yaşar Kemal, Kemal Tahir, Fakir Baykurt, Samim Kocagöz, Talip Apaydın** gibi yazarlar bu yönetime bağlı eserler vermişlerdir.
- Sonraki zaman dilimlerinde insanın yaşam kavgası, kadının toplumdaki yeri ve çocuklar önem kazanmaya başlamış; **Peyami Safa, Memduh Şevket Esendal, Tarık Buğra, Cevat Şakir Kabaağaçlı, Sabahattin Kudret Aksal** gibi yazarlar bireyin iç dünyasını esas alan anlayışla insan gerçekliğini **psikolojik** yönüyle yansıtan hikâyeler yazmışlardır.

Toplumcu-Gerçekçi Hikayeler (1940-1960)

Özellikleri:

- 1920’li yıllardan beri önemli eserlerle edebi hayatın içerisinde adından çokça söz ettiren toplumcu gerçekçiler, özellikle roman ve hikâye alanında başarılı ürünle ortaya koymuşlardır.
- **1940-1960 arası dönemde** de toplumcu gerçekçi tarzda hikayeler kaleme alınır.
- Toplumcu gerçekçiler, **toplumdaki düzensizlik ve çatışmalar ile köy gibi küçük yerleşim yerlerinin sorunları üzerinde yoğunlaşırlar; eserlerini ağa-köylü, öğretmen-imam, halk-yönetici, zengin-fakir, güçlü-güçsüz, aydın-cahil** gibi belirgin farklılıklar üzerine kurarlar.
- Toplumcu gerçekçi eserlerde anlatım tekniklerinden daha çok anlatılan şeyler önemli görülmüştür.
- Toplumcu gerçekçi yazarlar genellikle kendi **ideolojik söylemlerini** eserlerine yansıtmışlardır. Bu dönemde yazılan öykü ve romanların birçoğu belirli görüşleri anlatmak, belirli bir siyasi anlayışı savunmak için bir araç olarak kullanılmıştır.
- Toplumcu gerçekçi anlayışın ortaya çıkmasında özellikle **Köy Enstitüsü**’nden mezun olan yazarların büyük etkisi vardır. Köyün içinde yaşayan köy kökenli, enstitü mezunu

yazarlar, köy insanını yakından tanıdıkları için eserlerinde onların sorunlarını başarıyla anlatmışlardır.

- Toplumcu gerçekçi eserlerde **realizm ve natüralizm** etkileri vardır.
- Toplumcu gerçekçi yazarlar roman ve hikayelerinde **sade bir dil** kullanmış, halk kültüründen yer alan birçok unsura yer vermişler, kahramanlarını **bölgesel ağızlarına** göre konuşturmuşlardır.

www.edebiyatfatihi.net

Temsilcileri:

Yaşar Kemal, Kemal Tahir, Orhan Kemal, Sabahattin Ali, Necati Cumalı, Rıfat Ilgaz, Fakir Baykurt, Mahmut Makal, Samim Kocagöz, Abbas Sayar, Sadri Ertem, Dursun Akçam, Kemal Bilbaşar, Aziz Nesin, Attila İlhan

Kısaca Toplumcu-Gerçekçi Sanatçılar:

- **Orhan Kemal;** eserlerinin hemen hepsinde toplumsal yapıdaki çelişkileri ustaca vurguladı.
- **Samim Kocagöz'**ün roman ve hikâyelerinin konusunu Aydın-Söke yöresinde yaşayan halkın yaşamı ve ekonomik şartları oluşturur. "Sanat hayat içindir!" anlayışıyla toprağa bağlı yaşam, makineleşmeden dolayı işsiz kalan insanlar, pamuk ve tütün tarlalarında karnını doyurmaya çalışan işçiler eserlerinin ana konularını oluşturur. Toplumcu-gerçekçi yazar; güçlü gözlemlere dayanarak kasaba ve köy insanlarının sorunlarını, duygularını ve günlük yaşamlarını anlatır.
- **Kemal Bilbaşar;** yapıtlarını kasaba ve köylerde yaşayan, çok çalışan ama az mutlu olan insanların hayatını anlatmak için yazdığını söyler. Çağa ayak uyduramayan köylülerin sorunlarını işlerken özellikle Doğu Anadolu'daki feodal toplum yapısına ışık tutan eserler kaleme almıştır.
- **Kemal Tahir;** romanlarıyla Anadolu insanının yaşamını, sorunlarını, töre ve inançlarını toplumsal – gerçekçi bir bakış açısıyla sergiledi.
- **Yaşar Kemal;** yapıtlarında Toroslari, Çukurova'yı, Çukurova insanının acı yaşamını, ezilişini, sömürülüşünü, kan davasını, ağalık ile toprak sorununu çarpıcı bir biçimde ortaya koyar.
- **Fakir Baykurt;** romanlarında Türkiye'deki köylü yaşamını halkçı ve devrimci bir bakış açısıyla ele aldı.
- **Aziz Nesin;** öykülerinde Türk toplumunu ayrıntılarıyla yansıttı.

Milli Ve Dini Duyarlılıkları Yansıtan Hikâye Nedir? Özellikleri, Temsilcileri Maddeler Halinde

- Milli Edebiyat Akım'ının devamı gibi algılanabilecek bu eserlerde **Anadolu, savaş yılları, geleneksel değerler, milli motifler, ahlaki hassasiyetler milli kültür ve tarihi bilinci** ön plandadır.
- Geçmişimizdeki kültürel zenginlikler, kahramanlıklar, dini hassasiyetler, İstanbul'un geleneksel sosyal dokusundan kesitler işlenmiştir.
- Milli kaynaklardan, **Türk mitolojisinden, destanlardan** etkilenecek idealize edilmiş karakterlere yer verilmiştir.
- **Maupassant tarzı** (olay hikayesi) yazılmıştır, merak unsuru ön plandadır.
- Olay hikayesinin planına (serim-düğüm-çözüm) uyulmuştur.
- Eserlerde **sade, yalın, sıcak ve şiirsel bir üslup** kullanılmıştır.
- Din duygusunun ön plana çıkarıldığı eserlerde **dini yaşama ait unsurlar, iç huzur, İslamiyet'in birey üzerindeki olumlu etkileri** anlatılmıştır.
- Hikayelerde **gerçekçi betimlemelere** yer verilmiştir.
- Hikayelerde yazarlar bir ana fikri savunmuş, bu ana fikri kahramanlar üzerinden vermeye çalışmışlardır.
- **Hüseyin Nihal Atsız, Mustafa Necati Sepetçioğlu, Sevinç Çokum** millî ve dinî duyarlılıkları yansıtan hikâyeler yazmışlardır.

Mustafa Necati Sepetçioğlu Malazgirt zaferinden (1071) başlanarak Osmanlı'nın fetret devri ve İstanbul'un fethine kadar Türk tarihi konu alırken, diğer romanlarında günümüz Türkiye'sinde yaşanan toplumsal değişim ve sonuçları işlemiştir. Dönem yazarlarından **Sevinç Çokum**'un "**Bir Eski Sokak Sesi**" adlı eseri ilk hikâyelerini oluşturur. Şiirli anlatımın esas olduğu eserde şehrin dar ve eski sokaklarının insanlarını oldukça zengin iç dünyalarıyla anlatır. **Rozalya Ana**", **Sevinç Çokum**'un İstanbul öykülerinden farklı olarak Kırım'dan, Anadolu kent ve köylerinden görüntüler taşıdığı son öykü kitabıdır.

Hüseyin Nihal Atsız; **Türkçülük** hareketinin önde gelen temsilcilerindendir. Tarihi romanlar yazmıştır. Coşkun bir anlatımı, zengin bir hayal gücü vardır. Eserlerinde geçmişimizdeki kültürel zenginlikleri, kahramanlıkları başarılı bir şekilde anlatmıştır. Düşüncelerini çıkarmış olduğu **Atsız Mecmua**, **Orhun**, **Orkun**, **Ötüken** dergilerinde yayımlamıştır.

Bireyin İç Dünyasını Esas Alan Hikayeler (1940-1960) Özellikleri, Temsilcileri

- Edebiyatımızda 1930'lardan sonra bu tip hikayeler gelişmeye başlamıştır.
- Kişinin iç dünyasındaki gelgitleri ele alır.
- Yazarlar, olaylardan ve insanlardan hareketle bireyin psikolojisini aktarmaya çalışmışlardır.
- Bireyin iç dünyasını esas alan hikayelerde **bunalım, yabancılaşma, bireyin toplumla hesaplaşması, yalnızlık, sıkıntı, bilinçaltı, bireysel sorgulamalar, evrenin düzeni** gibi konular ele alınır. edebiyatfatihi.net
- Bireyin iç dünyasını esas alan eserlerde anlatılan mekanlar, bahsedilen olaylar, dile getirilen zamana dilimi bireyin üzerindeki etkisiyle beraber okuyucuya sunulmuştur.
- Bireyin iç dünyasını esas alan eserlerde yerine göre daha **sanatsal ve kapalı bir dil** kullanılmış, çağrışımlara yer verilmiştir.

- **Psikoloji ve psikiyatri**den faydalanmışlardır.
- **Bilinç akışı ve iç konuşma** gibi teknikler kullanmışlardır.

Temsilcileri: Haldun Taner, Tarık Buğra, Sabahattin Kudret Aksal, Peyami Safa, Ahmet Hamdi Tanpınar, Samiha Ayverdi, Oktay Akbal, Mustafa Kutlu

MODERNİST HİKAYELER

- Modernist eserlerde **toplumdaki değer çatışmaları, bireyin bunalımları, karmaşık ruh hali, yerleşik değerlere isyan, şiire özgü söyleyişlerden** de yararlanarak, **çağrışımlara açık** bir biçimde sembollerle anlatılır.
- Dil ve anlatımda **geleneksel tekniklerin dışında** arayışlara gidilir.
- Modernizmi esas alan metinlerde **alegorik (sembolik)** anlatıma önem verilir.
- Yazarlar insanı çevreleyen toplumsal dünyayı yalın bir biçimde anlatmaktan kaçınırlar.
- Metinler anlaşılmasız bir kurgu, yapı ve dil ile yazılır.
- Diyalog ve hikaye etme yerine **bilinç akışı** kullanılır.
- Modernizmi esas alan hikâyelerde olay olmakla birlikte esas olan, olayın birey üzerindeki etkisini anlatmaktır.
- **Psikoloji ve psikiyatrideki gelişmelerden** yararlanılır.
- Modernizmi esas alan eserlerde **yalnızlık, toplumdan kaçış, geleneksel değerlere başkaldırı gibi konular** işlenir.
-
- Kişilerin toplum içindeki yer ve değerinden çok **psikolojik özellikleri** öne çıkarılır.

- Modernizmi esas alan eserlerle bireyin iç dünyasını esas alan eserler arasında insan psikolojisine yaklaşım bakımından yakınlıklar vardır.
- Modernizmi esas alan eserler, **varoluşçuluk** akımından etkilenmiştir. Varoluşçuluğa göre, dünyadaki diğer varlıklardan farklı olarak önce var olan sonra ne olduğu belirlenen birey kendi özünü arar, kendisi olmaya çabalar, bu bakımdan birey yaşadığı toplumla da çatışma içindedir.

Temsilcileri: Yusuf Atılgan, Oğuz Atay, Orhan Pamuk, Sait Faik Abasıyanık, Bilge Karasu, Nezihe Meriç, Vüsat O. Bener, Haldun Taner, Tahsin Yücel, Füzûzan, Adalet Ağaoğlu, Memduh Şevket Esendal, Rasim Özdenören, Selim İleri, Buket Uzuner, Oya Baydar, İhsan Oktay Anar, Leyla Erbil, Latife Tekin

ABONE OL

Modernist Hikaye Yazarları

Bilge Karasu

- > Troya'da Ölüm Vardı
- > Uzun Sürmüş Bir Günün Akşamı
- > Göçmüş Kediler Bahçesi
- > Kısmet Büfesi

Yusuf Atılgan

Oğuz Atay

- > Korkuyu Beklerken

Ferit Edgü

Adalet Ağaoğlu

Nezihe Meriç

- > Boz Bulanık

Vüsat O. Bener

Kaynakça: 11. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitabı, MEB Yayınları
11. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitabı, Ekoyay Yayınları

HİKAYE İNCELEMELERİ

Sabahattin Ali-Kamyon Hikayesi

Konusu: Hikâyede yol parasını ödemeyeceği için bindiği kamyondan atlayarak uçuşuma yuvarlanan yoksul köylü bir gencin acı sonu anlatılıyor.

Teması: Yoksulluk ve çaresizlik

Temel Çatışması: Hikâyede temel olarak sınıflar arası çatışma, zengin-yoksul çatışması, aydın-köylü çatışmasından söz edilebilir.

Kamyon Hikayesinin Olay örgüsü Maddeler Halinde

- İzmir'e gidecek kamyonun yolculuk için hazırlanması
- Yoksul genç bir köylünün yolculuk için gelmesi
- Önce yer yok diye alınmayan genç köylünün kamyonu alınması
- Yolculuğun başlaması
- Genç delikanlının kamyoncuya verecek yol parasını olmadığı için endişelenmesi
- Parasız köylünün para ödememek için kamyondan aşağı atlayarak uçuşumdan yuvarlanması www.edebiyatfatihi.net

• Kişiler ve Özellikleri

Genç köylü: Öykünün başkahramanıdır. On sekiz yaşlarında yoksul ve çaresiz köylü bir gençtir. Ailesine yük olmamak için İzmir'e amelelik yapmaya gitmektedir. Hem parasızlık hem de bir kamyonu ilk kez binmenin verdiği heyecan ve endişe içindedir. Kamyonun yolculuk bitmesine yakın durdurulup şoförün yol parası toplayacak olması onda derin bir korku uyandırır. Hiç parası olmadığı için çareyi kamyonundan atlamakta bulur, uçurumdan yuvarlanır.

Diğer Kişiler: Kamyon şoförü, yamak, manifaturacı, genç köylünün babası ve ona akıl veren arkadaşı ile kamyondaki diğer yolcular öykünün yardımcı kişileridir.

- **Mekân ve Özellikleri:**

Mekân: Zincirli Han, kamyon kasası, geriye dönüşle anlatılan genç köylünün köyü...

- **Zaman ve Özellikleri:**

Hikâyede belirgin zaman ifadeler yoktur. "Yolculuğun ikinci günü akşamına doğru" gibi zaman bildiren ifadeler geçmektedir. Yolculuğun başladığı ilk gün hikayedeki zamanın başlangıcıdır. Ayrıca hikâyede başkahramanın babası ve arkadaşıyla ilgili olan kısımlarda geriye dönüşler söz konusudur.

Dil ve Anlatım Özellikleri:

Sabahattin Ali bu hikayesinde gerçekçi bir anlatımla yoksulluk ve çaresizlik temasını işlemiştir. Sade ve yalın bir dilin kullanıldığı hikâyede yazar, başkahramanın psikolojik durumunu başarılı bir şekilde tasvir etmiştir. Metinde dönemin zihniyetini yansıtan ifadelerin yanı sıra yerel söyleyişlere de yer verilmiştir.

Anlatıcının Bakış Açısı:

Hikâyede **ilahi ve müşahit anlatıcının bakış açıları** birlikte kullanılmıştır. Farklı anlatıcıların kullanılması hikâyeye kurgusunun ve temasının verilmesinde bir bütünlük sağlamak amacıyla.

Anlatım Biçimleri:

Kamyon hikayesinde öyküleyici ve betimleyici anlatım biçimleri kullanılmıştır.

Öyküleyici Anlatıma Örnek: Köylü döndü. Esmer, uzun boylu adam şoföre:

" Ne diye yer yokmuş, arkada bir yere sıkıştır!" dedi.

Bu adam kamyonun sahibi idi. Şoför yüzünü buruşturarak indi.

Betimleyici Anlatıma Örnek: Şoförün yanında oturan siyah elbiseli, gümüş çerçeveli gözlük takmış, yaşlıca, sünepe tavırlı bir adam-Beyşehir taraflarına dava toplamaya giden bir avukat- başını arkaya çevirerek "Uğurlar olsun cümlenize!" diye bağırdı.

www.edebiyatfatihi.net

MESERRET OTELİ- SAİT FAİK ABASIYANIK

Konusu: Seyahate çıkmış iki erkek bir kadından oluşan grubun Meserret Otel'i'ne giderken ve otele geldikten sonra yaşadıkları anlatılıyor.

Teması: Sadakat ve vefa

Yapısı: Hikâye bir olaydan çok durum hikayesinin özelliklerini taşımaktadır.

Olay örgüsü: Hikayedeki olaylar; belli bir sıra dahilinde gelişen olaylar dizisi şeklindedir.

- İki erkek ve bir kadından oluşan üç kişilik bir grubun istasyonda inmesi
- Bir araba tutup Meserret Otel'i'ne varmaları
- Kadın ve erkeklerin otel salonunun duvarındaki iki resmi incelemesi
- Kadın, erkekler ve otelcinin genç kız portresi hakkında konuşmaları
- Kadının duvardaki resmi yapan ressam kızın aslında arkadaşı olması, kızın kendi resmini yapması için ona ayna tutarken genç kıza söylediklerini hatırlaması.

Kişiler:

Kadın: Hikâyenin asıl kahramanıdır. İstasyonda indikleri zaman yanında erkek karakterler olduğu halde eşyaları taşıması için bir hamal tutması, ondan bir araba bulmasını istemesi, hamala ücretini onun verecek olması kadın karakterin grubu yönlendiren baskın, güçlü bir kişi olduğu sonucuna ulaştırır. Kadın kırmızı bir muşamba giymiştir, arabacının geniş, heybetli sırt görünüşünden de çekinmektedir.

Otel sahibiyle diyaloglarından meraklı, genel konuşmalarından nazik biri olduğu anlaşılır. Ayrıca ölen arkadaşına karşı vefalı bir dosttur. Onun son isteğini yerine getirmek için Meserret Otel'i'ne gelmiştir.

Diğer Kişiler: İki erkek, hamal, arabacı, otelin sahibi...

Mekân: Dış mekanlar, İstasyon, küçük bir Anadolu kasabası, iç mekân Meserret Otelidir. Üç arkadaşın geldiği otel, basit ama kullanışlı, çıplak denecek kadar boş ama her şeyi tamam bir salonu vardır. Salonu Avrupalı kadın zevkiyle süslü ve muntazamdır. Salonunun duvarında biri genç kız portresi olan iki resmin yer almasıdır.

Zaman: "Rüzgâr, yağmur ve çamur" sözcüklerinden havanın kötü olduğu, muhtemelen mevsimin sonbahar veya kış olduğu bilgisine ulaşılabilir.

Dil ve Anlatım:

Öykünün dili sade ve yalındır. Çok yoğun sanatlı söyleyiş, kapalı ifadeler yer almamaktadır. Günlük dilin ve sanatlı dilin dengeli şekilde bir arada kullanıldığı, diyalogların gündelik dili beslediği ve daha çok betimlemelerde edebiliğin olduğu bir dil vardır. Yerel söyleyişlere yer verilmemiştir.

Anlatıcı ve bakış açısı: Hikâyede ağırlıklı olarak gözlemci bakış açısı kullanılmıştır. Anlatıda insan psikolojisi, düşünce ve niyetine dair açıklama, betimleme; olacakları önceden bilme ve bunlar hakkında ip ucu verme gibi durumlar oldukça azdır. Tersine, anlatıcı konuya hâkim olmayan bir gözlemci havası vermektedir, bilgisi dahilinde olmayan bakış açıları sunmaktadır:

Bu soruşta, işitmekten değil, bir güzel sözü bir daha tekrarlatmak isteyen acemi bir halet-i ruhiye var gibi idi. **(Anlatıcının yorumudur.)**

Yolcular, uzakça şehre doğru çekip gittiler. Neden sonra kadının aklına geldi. (Anlatıcı, gidilen yerin adını bilmemektedir. Kadının nasıl olup da hamalın parasını vermeyi unuttuğunu hatırlaması hakkında anlatıcının bir bilgisi yoktur.)

ANLAM VE ANLATIM BAKIMINDAN CÜMLELER

I. CÜMLEDE ANLAM

Cümle anlamı ile anlamlarına göre cümleler karıştırılmamalıdır. Bunlar birbirinden çok farklı konulardır. Anlamlarına göre cümleler konusunda olumlu, olumsuz cümleler; soru, ünlem cümleleri vb. vardır.

Cümle anlamı, verilen bir cümlenin anlamını bulup ifade edebilmekle ilgilidir. Yani bir cümleyi aynı anlama gelecek şekilde biraz daha farklı olarak, birkaç değişik ya da yeni kelimeyle söyleyebilmek cümledeki anlamı bulmak demektir.

Cümle anlamında verilen bir cümlenin anlamca özdeşi, karşıtı veya yerine konulabilecek cümle sorulur. Bu konu için ata sözü ve deyimler de kullanılabilir.

Örnek

“Konuyu oldukça genel yönleriyle ele almışsınız.” cümlesinin anlamca yerini tutabilecek uygun bir cümle:

Konuyu ayrıntılara inmeden işlemişsiniz.

Örnek

“Yazdıklarım hep gerçeğe bağlı kalırım; çünkü ancak bu nitelikte bir yapıt yüzyıllar boyunca değerini koruyabilir.” cümlesine anlam bakımından en yakın cümle:

Beğenilen, kalıcı yapıtlar, her şeyi olduğu gibi yansıtanlardır.

Örnek

Kadınlar zayıftır, ama analar güçlüdür. = Analık kadına güç verir.

Verilen bir cümleyle ilgili soruyu cevaplamadan önce o cümlenin anlamını iyi kavramak gerekir. Bir anlamda cümlenin ana fikrini tespit etmek... Ancak bu arada kişisel duygu, düşünce ve bilgilerimizi göz ardı etmeliyiz.

Örnek

“Sanat, başını bağlatmadığı sürece baş üstünde taşınacaktır.” cümlesinin konusu sanatın özgür olması gerektiğidir. Dolayısıyla bu cümlenin en uygun karşılığı şöyle olabilir:

Sanatın yüceltilmesi, bir görüşün emrinde olmamasına bağlıdır.

Örnek

“Herkes insanlığı değiştirmeyi düşünür, ama hiç kimse önce kendini değiştirmeyi düşünmez.” Tolstoy
Bu sözün iki yönü vardır:

Kişinin insanlığı değiştirmek istemesi

Ama kendini değiştirmemesi

O hâlde bu sözü daha farklı şekillerde dile getirebiliriz:

İnsanlığı değiştirmek isteyenler önce kendilerini değiştirmelidirler.

İnsanlar kendilerini değiştirmeyi düşünmeden insanlığı değiştirmeye kalkışmaktadırlar.

Bu cümleden hareketle ve bu cümleyi destekleyen başka cümleler de kurabiliriz:

İnsanlar demek ki kendilerini beğenmekte, insanlığı beğenmemektedirler ki kendilerini değil de insanlığı değiştirmeyi düşünüyorlar.

İnsanlığı beğenmeyenler önce kendilerini değiştirmelidirler; belki kendilerini değiştirdiklerinden insanlık da değişmiş olacaktır. Cümle anlamı konusunda şu hususlar gözden uzak tutulmamalı, bu konularla ilgili soruları cevaplandırırken öncelikle bu kavramların ne oldukları bilinmelidir:

beğenme,
çaresizlik,
değerlendirme,
duygulara yer verme,
duyguları karıştırmama,
eşitlik,
gözlem,
ihtimal,
kararsızlık,
karşılaştırma,
karşıtlık,
korku,
koşula bağlılık,
nedenini belirtme,
nesnellik,
olabilirlik,
olasılık,
öneri,
öznellik,
sevinç,
şaşıрма,
tahmin,
takdir etme,
tanımlama,
telâş,
uyarma,

varsayım,
yakınma,
yorumlama,
zorunluluk

1) CÜMLEDE EŞ ve YAKIN ANLAM

Aynı konuyu, aynı düşünceyi değişik kelimelerle ve söz dizimiyle anlatan cümlelerdir. Cümle hangi sözcüklerle ve nasıl kurulursa kurulsun, biz, verilen cümledeki düşünceyi aramalıyız. Bunun için o cümledeki anahtar sözcükleri doğru tespit etmek; ayrıca cümlede kullanılan edat ve bağlaçlara da dikkat etmek gerekir.

"Konuyu oldukça genel yönleriyle ele almışsınız." cümlesinin eş anlamlısı.

Konuyu ayrıntılara girmeden işlemişsiniz.

"Eskiden çok vakti yoktu, onun için uzun yazılar yazardı, şimdi vakti bol; daha kısa ve güzel yazılar yazıyor.

Kısa ve özlü yazmak için uzun zamana ihtiyaç vardı

"Şiire yaşlı bir şair gibi başlamak, genç bir şair gibi onu sürdürmek gerekir

Şiir, deneyim ve coşkunun ürünüdür. (?)

"Kimi genç şairler, şiirin kendileriyle başladığını, kimi yaşlı şairler ise şiirin kendileriyle bittiğini sanırlar."

Şairlerin genci de yaşlısı da şiirde güzelliğin ve başarının ölçüsünü kendi şiiriyle sınırlar.

2) NEDEN-SONUÇ CÜMLELERİ:

Neden-sonuç cümleleri iki bölümden oluşur. Birinci bölüm neden (sebebe), ikinci bölüm ise sonuç bildirir. Bu tür sorularda eylemin hangi nedenle meydana geldiği bizim için önemlidir. Daha çok "için, -den, -diğinden, ile" gibi edatlarla sağlanır.

Malzeme yetersizliğinden inşaat yarım kaldı.

Seni ziyaret edemedim, çünkü hastaydım.

Yağmurun yağmasıyla herkes içeri kaçıştı.

Yorgun olduğu için işi erken bıraktı.

Kazanamama korkusuyla gece gündüz çalışıyor.

Maddi imkansızlık yüzünden okuyamamış.

Fazla ışık gözlerime dokunduğundan perdeyi kapattım.

Büyükbaba öldü, sonra üzüntüsünden büyükanne öldü.

Müdür, yaşlı adama ters ters baktı. Adamcağız utancından büzüldükçe büzüldü.

Saha çamur olduğu için maç ertelenmiş.

Çocukların susuzluktan dudakları çatlamıştı

Şiddetli soğuklardan elleri ince ince yarılmıştı.

3) AMAÇ-SONUÇ CÜMLELERİ (AMAÇ ANLAMLI TAŞIYAN CÜMLELER)

Eylemin hangi amaca bağlı olarak gerçekleştiği vurgulanır. Bu tür cümlelerde de "için, diye, üzere" gibi edatlardan yararlanılır.

Öfkesini yenmek için dışarı çıktı.

Yoksulluktan kurtulmak için şehre göç etmiş.

Kardeşi iyileşsin diye Allah'a dua ediyor.

Bildiklerini anlatmak üzere karakola başvurdu.

Bu sıkıntılara sınavı kazanalım diye katlanıyoruz.

Yabancı dil öğrenmek için kursa gidiyor.

4) KARŞIT ANLAMLI CÜMLELER

Anlam bakımından birbirinin zıddı olan sözcüklerin kullanıldığı cümlelerdir. Bu tür cümlelerde konu genellikle aynı, fakat konuya bakış açısı farklıdır.

Adamın yüzündeki yumuşak ifade bizimle konuşurken birdenbire sertleşmişti.

Dışarısı günlük güneşlik, sınısıcak, halbuki burada paltolarımız bile bizi ısıtmaya yetmiyor.

Derin boğazlara girdiğinde coşup köpüren ırmaklar, düze inince miskinleşiyor.

5) ŞARTLI CÜMLELER (BİR KOŞULA BAĞLI CÜMLELER)

Bazı cümlelerde temel yargının gerçekleşmesi bir şarta bağlanır. Buna göre birinci bölüm (yan yargı) koşul, ikinci bölüm ise o koşula bağlı olarak ortaya çıkan sonuçtur (temel yargı).

Türkçe’de şart anlamı asıl olarak “-se” şart ekiyle sağlanır. “ise”, “-dikçe”, “mi”, “ama”, “üzere”, “yeter ki” ile de koşul anlamı sağlanır.

Lodos eserse hava temizlenir.

Ne demek istediğimi, bu kitabı okursan anlarsın.

Yardım edersen işimi çabuk bitiririm.

Babanı gördü mü olanları anlatır.

Sizin için izin alırım, ama erken döneceksiniz.

İki saat sonra dönmek üzere gidebilirsin.

İstediğin arabayı alırım, yeter ki sınavı kazan.

Okula gideceksin ama otobüsle.

Onu gördükçe seni hatırlıyorum.

Bazı cümlelerde aslında istek anlamı vardır, ama yine de ikinci yargının gerçekleşmesi birinciye bağlıdır:

İzin verse de görüşlerimizi açıklasak.

Kar yağmasa da otobüsle gitsek.

Bazen yukarıda belirtilen ekler olmadan da cümlelerin kendisinden bu anlam çıkarılabilir:

Konuşma, patlatırım.

6) KARŞILAŞTIRMA CÜMLELERİ

İki kavram, nesne, eser, kişi arasında yapılan kıyaslamaya karşılaştırma denir. Karşılaştırmada benzerlik, farklılık, üstünlük gibi değişik durumlar ifade edilir. Yani karşılaştırmanın hangi yönden yapıldığı ortaya konur. Bu durumda benzetme ve karşılaştırma edatları kullanılır.

Adnan yaşça Ahmet’ten büyük(tür).

Yeni şiirler eski şiirlere göre daha anlaşılır bir dille; ama daha anlaşılabilir imgelerle yazılmaktadır.

Sağlığım geçen haftaya göre daha iyi.

Televizyon da sinema kadar etkilidir.

Bu konuda senden daha bilgisi yok.

Bu çalışmayla daha iyi bir puan alabilirdin.

Dinlemek de konuşmak kadar önemlidir.

Öğretmen, sınıfın en çok konuşanını öne oturttu.

Öykülerini de okudu; ama bunları şiirleri ve oyunları kadar beğenmedi.

7) TAHMİN, İHTİMAL, OLASILIK CÜMLELERİ

İhtimal, olasılık ve tahmin, bazı verilere dayanarak gelecekteki bir şeyi, bir olayı kestirmek, onun olabilme ihtimalini göz önünde bulundurmaktır.

Bu tür cümleler, gerçekleşme şansı, ihtimali, tehlikesi olan bir durumu veya olayı ifade ederler.

Tahmin cümlelerinde olayların akışından hareketle sonuç görülmeye çalışılır. Kesinlik taşımayan, öznel yargılardır; cümleyi söyleyenin kendince ulaştığı bir sonuçtur.

Bu kış, şiddetli geçebilir. (bir ihtimal, belki)

Dün beni arayan Hakan olmalı. (büyük ihtimalle odur)

Adnan Bey'in yanındaki kardeşi olacak. (galiba)

Dün evde değildim, Fikret beni aramıştır. (aramış olmalı, büyük ihtimalle)

Ek-fiilin geniş zamanında kullanılan “-dir” eki fiillerden sonra kullanıldığında cümleye ihtimal, olasılık, tahmin veya kesinlik, kuvvetlendirme anlamları katar.

Bizin eller yeşillenmiştir. (tahmin)

Yurt dışına gidince bizleri unutmuştur. (tahmin, ihtimal)

Sınav iki basamak hâlinde uygulanacaktır. (kesinlik)

Bu eklerin dışında, “belki, galiba, sanırım, sanıyorum, zannederim, sanki, gibi” vb sözcüklerle ve “-ebil-” ekiyle de cümlelere olasılık anlamı katılabilir.

Yarın sizi ziyarete gelebiliriz.

Bu akşam geç kalabilirim.

Kim bilir belki yarın, belki yarından da yakın.

Sanıyorum o konu anlatılmadı.

Zannederim bu konuyla ilgileniyorsunuz.

Geç kaldık; sanırım o gitmiştir. (88-ÖYS)

“-e-bil-” yeterlilik bildiren yardımcı fiil olarak olasılık değil gücü yeterlik bildirir:

Öyle deme, ben de ağır işlerde çalışabilirim. (çalışmaya gücüm yeter)

8) EKSİK CÜMLEYİ TAMAMLAMA

Cümle bir yargı birimidir. Bu anlamda kendi içinde bir çelişki taşımamalıdır. Sınavlarda bu konuyla ilgili sorular ya cümlelerin kendi içinde tamamlanması ya da bir cümlelerin en uygun başka bir cümleyle sürdürülmesi istenmektedir.

Kendi içinde tamamlanması gereken cümlelerde anlam bütünlüğü ve teknik yapı önemlidir.

II. ANLATIM YÖNÜNDEN CÜMLE

1) NESNEL ANLATIM

Nesnel: Objektif.

Gerçekliği kanıtlanabilir, bilimsel, ölçülebilir, herkese göre aynı olan; göreceli olmayan; kişilerin duygularına dayanmayan anlatım nesnel anlatımdır.

Nesnel anlatımda ölçülebilir, kanıtlanabilir ve yorumlara meydan vermeyen bir anlatım vardır. Nesnel anlatımda "bence" ve "bana göre"ye yer yoktur:

Yahya Kemal 20. yüzyılda yaşamış bir edebiyatçıdır.

İstanbul Türkiye'nin en büyük şehridir.

Nesnel anlatım sorularında her zaman "aşağıdakilerin hangisinde nesnellik vardır?" gibi soru kökleri olmayabilir. Kimi zaman da "aşağıdakilerden hangisi söyleyenin kişisel düşüncelerini içermemektedir?" veya "yukarıdaki cümlelerin hangilerinde düşünce eksiksiz ve belirli bir kesinlikle anlatılmıştır?" gibi sorular nesnellığe aittir.

Kitaptaki ilk öykünün konusu köy yaşamıdır.

Oyundaki olaylar bir çiftlikte geçiyor.

Yazar, bu romanından sonra peş peşe altı oyun yazdı.

Romanın sonunda kahramanların hiçbiri umduğunu bulamıyor.

Bu, sanatçının en son çıkan şiir kitabıdır.

Öyküdeki kişilerin dördü kadın, üçü erkektir.

Romanda anlatılanlar Kurtuluş Savaşı yıllarında geçiyor.

Oyundaki olaylar, üç bin kişilik bir kasabada, bir çiftlikte geçiyor.

2) ÖZNEL ANLATIM

Öznel: İzaflı, sübjektif, görelî, göreceli...

Öznel ifadeler, doğruluğu ve yanlışlığı kişilere göre değişebilen, kanıtlanamayan, tartışmalı, öznel, ölçülemeyen, duygulara bağlı, yorumlanabilir, bilimsel olmayan yargılardır.

Bu tür cümlelerde izlenimler, yorumlar, duygular, beğeniler ve kişisel görüşler anlatılır.

Yahya Kemal, 20. yüzyılın en başarılı şairidir.

İstanbul Türkiye'nin en güzel şehridir.

Karadeniz insanı çok inatçıdır.

En güzel kış meyvesi portakaldır.

Hikâyeciliğimizdeki en başarılı dönem o yıllardı.

En güzel yıllarımı o köyde geçirdim.

Şehirde yaşamak köyde yaşamaktan daha zordur.

Öykülerinde bir kurulum, bir tekdüzelik görölüyor.

Oyundaki dekorlar, seyirciyi o günün ortamına götürerek oyunun etkisini büyük ölçüde artırıyor.

Öznel cümleleri varsayım ve olasılık; yorumlama, yakınma, eleştiri ya da beğeni içeren cümleler gibi gruplara ayırmak mümkündür.

a. VARSAYIM CÜMLELERİ

Kimi cümleler gerçekte olmadığı hâlde varmış gibi kabul edilen durumları anlatabilir. Bu tür cümlelere varsayım cümleleri denir. Varsayım anlamı "diyelim (ki), farz edelim (ki), tut ki, totalım (ki), kabul edelim (ki)" gibi sözcüklerle sağlanır.

Diyelim ki cüzdanını kaybettin..

Farz edelim okulu bıraktın, ne yapacaksın?

Böyle olduğunu kabul edelim, gururuna yedirebilecek misin?

Tut ki karnım acıktı.

Diyelim ki bu olay gerçek değildir.

Dikkat edilirse bu cümleler devamı olan cümlelerdir; tamamlanmamış ya da cevap beklenen cümleler... Eğer "Dileyelim ki bu iş anlatıldığı gibi olmasın." gibi bir cümle kurulursa, bu varsayım cümlesi olmaz.

b. YORUMLAMA CÜMLELERİ:

Bu tür cümlelerde gizli veya hayali şeylerden anlam çıkarma söz konusudur.

Son günlerde hiç konuşmuyor, sanki bana gücenmiş.

Kimse beni dinlemiyor, sanki herkes bana cephe almış.

İkide bir karşıma çıkıyor, sanki beni izliyor.(93-ÖYS)

Sanki suçlu benmişim gibi surat asıyorsun.

c. YAKINMA BİLDİREN CÜMLELER

Bu tür cümleler insanı pişman edecek şekilde sonuçlanmış olaylardan şikayeti dile getirir. "keşke, bari, hiç değilse, hiç olmazsa" gibi sözcüklerle ve "ki" bağlacıyla kurulan cümlelerdir.

Keşke o gün evden çıkmasaydık.

Hiç olmazsa son sınavdan iyi not alsaydın.

Beni düşünmüyorsun bari kendini düşün.

Yüz kere söyleyen de anlamaz ki!

Hiç değilse bir kez geç kalma.

Bu kadar fırsat verdik değerlendirmede ki!

d. ŞAŞIRMA BİLDİREN CÜMLELER

Şaşıрма anlamı soru ekiyle de sağlanabilir:

Biraz sonra bir batağın içine dalmayayım mı?

Bizim Ali orada da karşımıza çıkmasın mı?

3) DOĞRUDAN ANLATIM:

Başkalarına ait sözleri söylendiği gibi aktarmaktır.

Ali: "Bu kitabı iki kez okudum." dedi.

Öğretmen: "Bu test sorularını evde çözeceksiniz." dedi.

Dersten sonra etüt yapacağız, dediler.

Başbakan: "Kıbrıs, bizim toprağımızdır." dedi.

Öğretmen, Ali'ye: "Arkadaşına söyle, yarın ödevini mutlaka getirsin!" dedi.

4) DOLAYLI ANLATIM:

Başkalarına ait sözleri değiştirerek, sadece içerik olarak aktarmaktır.

Ali, bana bu kitabı iki kez okuduğunu söyledi.
Yazar, roman kahramanının gerçek hayatta da yaşadığını söyledi.
Annem, akşam eve erken gelmem gerektiğini söyledi.

5) ÜSLUP CÜMLELERİ

Üslûp, sanatçının yazım tekniği (yöntem, tarz, metot), kelime seçimindeki ve cümle kuruluşundaki kendine özgürlük; görüş, duyuş ve anlatış özelliğidir.

Sanat eserinde konu, anlatılan nesneyi; üslûp da bunun nasıl anlatıldığını ifade eder.

Kısacası, sanatçının dili ve anlatım özellikleri onun üslûbunu meydana getirir.

Aşağıdaki cümleler bir sanatçının üslûbuyla ilgili cümlelerdir:

Yazarın sade dili, parlak kelimelerle anlatımı bizi esere yaklaştırıyor.
Romancı, roman kişilerinin karakterlerini çizerken onların diliyle konuşmak zorundadır.
Bu ilk öykülerinde sıfatlardan, söz sanatlarından kaçınan yalın dili ve ayrıntıları gözlemlemedeki ustalığıyla dikkati çekti

6) KİNAYELİ ANLATIM:

Cümlede ifade edilen düşüncenin, genellikle alaycı biçimde, tersini kasteden anlatım biçimidir.

Takımımız bu haftaki maçında muhteşem bir oyunla 4-0 mağlup oldu.
Çocuk o kadar çalışkandı ki her dönem en az beş zayıf getirirdi.

7) TANIM CÜMLELERİ:

Bir varlığın veya kavramın ayırt edici özelliklerini belirli bir kesinlikle ifade etmektir.

Gelgit, ayın çekim kuvvetinin tesiriyle denizin karaya yaklaşması ve karadan uzaklaşmasıdır.
Kafiye, mısra sonlarındaki ses benzerliğidir.
Sanat, hayatı yüceltme ve daha anlamlı kılma çabasıdır.

Noktalama işaretleri

Duygu ve düşünceleri daha açık ifade etmek, cümlenin yapısını ve duraklama noktalarını belirlemek, okumayı ve anlamayı kolaylaştırmak, sözün vurgu ve ton gibi özelliklerini belirtmek üzere noktalama işaretleri kullanılır.
Noktalama işaretlerinden nokta, virgül, noktalı virgül, iki nokta, üç nokta, soru, ünlem, tırnak işaretleri, ayraç ve kesme ait oldukları kelimelere bitişik olarak yazılır ve kesme dışındaki işaretlerden sonra bir harf boşluğu ara verilir.

Nokta (.)

1. Cümlenin sonuna konur:

Türk Dil Kurumu, 1932 yılında kurul-muştur.

Saatler geçtikçe yollara daha mahzun bir ıssızlık çöküyordu.

2. Bazı kısaltmaların sonuna konur:

Alb. (albay), Prof. Dr. (profesör doktor), Yrd. Doç. (yardımcı doçent), Cad. (cadde), Sok. (sokak),s. (sayfa), vb.

(ve başkası, ve benzeri, ve bunun gibi), Alm. (Almanca), Ar. (Arapça), İng. (İngilizce).

3. Sayılardan sonra sıra bildirmek için konur:

II. Mehmet, XIV. Louis, XV. yüzyıl; 2. Cadde, 20. Sokak, 4. Levent.

UYARI: Arka arkaya sıralandıkları için virgülle veya çizgiyle ayrılan rakamlardan yalnızca sonuncu rakamdan sonra nokta konur:

3, 4 ve 7. maddeler; XII – XIV. yüzyıllar arasında.

4. Bir yazının maddelerini gösteren rakam veya harflerden sonra konur:

I. II. 1. 2. a. b. A. B.

5. Tarihlerin yazılışında gün, ay ve yılı gösteren sayıları birbirinden ayırmak için konur:

29.5.1453, 29.X.1923.

* Tarihlerde ay adları yazıyla da yazılabilir. Bu durumda ay adlarındandır

önce ve sonra nokta kullanılmaz: 29 Mayıs 1453, 29 Ekim 1923.

6. Saat ve dakika gösteren sayıları ayırmak için konur:

Tren 09.15'te kalktı. Toplantı 13.00'te başladı.

Toplantı saat 13.01'de başlayacak.

7. Bibliyografik künyelerin sonuna konur:

Agâh Sırrı Levend, Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri, TDK Yayınları, Ankara, 1960.

8. Beş ve beşten çok rakamlı sayılar sondan sayılmak üzere üçlü gruplara ayrılarak

yazılır ve araya nokta konur: 326.197, 49.750.812, 28.434.250.310.500.

9. Matematikte çarpma işareti yerine kullanılır: 4.5=20

Virgül (,)

1. Birbiri ardınca sıralanan eş görevli kelime ve kelime gruplarının arasına...

Fırtınadan, soğuktan, karanlıktan ve biraz da korkudan sonra bu sıca, aydınlık ve sevimli odanın havasında erir gibi oldum.

(Yukarıdaki cümlede ilk ikisi dolaylı tümleçleri sonraki sıfatı ayırmak için kullanılmış.)

Sessiz dereler, solgun ağaçlar, sarı güller(sıfatları ayırmak için)

Dillenmiş ağızlarında tutuk dilli gönüller

Zindana atılan mahkûmlar gibi titreşerek, haykırarak geri geri kaçmaya uğraşıyorduk.

2. Sıralı cümleleri birbirinden ayırmak için konur:

Bir varmış, bir yokmuş.

Umduk, bekledik, düşündük.

Yol otomobillere yasak olduğundan o da herkes gibi tramvaya biner, kimse kendisine dikkat etmez.

3. Cümlede özel olarak vurgulanması gereken öğelerden sonra konur:

Binaenaleyh, biz her vasitadan, yalnız ve ancak, bir noktadan istifade ederiz.

4. Uzun cümlelerde yüklemden uzak düşmüş olan öğeleri belirtmek için konur:

Saniye Hanımefendi, merdivenlerde oğlunun ayak seslerini duyar duymaz, hasretlisini karşılamaya atılan bir genç kadın gibi, koltuğun-dan fırlamış ve ona kapıyı kendi eliyle açmaya gelmişti.

5. Cümle içinde ara sözleri ve ara cümleleri ayırmak için konur:

Doğduğu yere, Erzurum'a gitmişti. (Ara söz-dolaylı tümleç)

Çok sevdiği insanı, annesini, özlemişti. (ara söz-nesne)

Şimdi, efendiler, müsaade buyurursanız, size bir sual sorayım.

6. Anlama güç kazandırmak için tekrarlanan kelimeler arasına konur:

Akşam, yine akşam, yine akşam,

Göllerde bu dem bir kamyış olsam!

7. Tırnak içinde olmayan aktarma cümlelerinden sonra konur:

Datça'ya yarın gideceğim, dedi.

Şehirde ilk önce hükûmet doktoruyla karşılaştım.

– Bugünlerde başımı kaşımaya vakit bulamıyorum, dedi.

8. Konuşma çizgisinden önce konur:

Bahçe kapısını açtı. Sermet Bey'e,
– Bu anahtar köşkü de açar, dedi.

9. Kendisinden sonraki cümleye bağlı olarak ret, kabul ve teşvik bil-diren hayır, yok, evet, peki, pekâlâ, tamam, olur, hayhay, başüstüne, öyle, haydi, elbette gibi kelimelerden sonra konur:

Peki, gideriz. Olur, ben de size katılırim.

Hayhay, memnun oluruz. Haydi, geç kalıyoruz.

Evet, kırk seneden beri Türkçe merhale merhale Türkleşiyor.

10. Bir kelimenin kendisinden sonra gelen kelime veya kelime grup-larıyla yapı ve anlam bakımından bağlantısı olmadığını göstermek ve anlam karışıklığını önlemek için kullanılır:

Bu, tek gözlü, genç fakat ihtiyar görünen bir adamcağızdır. Bu gece, eğlenceleri içlerine sinmedi.

11. Hitap için kullanılan kelimelerden sonra konur:

Efendiler, bilirsiniz ki hayat demek, mücadele, müsademe demektir.

Sayın Başkan,

Sevgili Kardeşim,

Değerli Arkadaşım,

12. Sayıların yazılışında, kesirleri ayırmak için konur:

38,6 (otuz se-kiz tam, onda altı),

25,33 (yirmi beş tam, yüzde otuz üç),

0,45 (sıfır tam, yüzde kırk beş).

13. Bibliyografik künyelerde yazar, eser, basımevi vb. maddelerden sonra konur:

Falih Rıfki Atay, Tuna Kıyıları, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1938.

Yazarın soyadı önce yazılmışsa soyadından sonra da virgöl konur:

Ergin, Muharrem, Dede Korkut Kitabı, Ankara, 1958.

UYARI: Metin içinde ve, veya, yahut bağlaçlarından önce de sonra da virgöl konmaz:

Nihat sabaha kadar uyuyamadı ve şafak sökerken eve geldi..

Ben Atatürk'le üç veya iki defa karşılaştım.

Ya şevk içinde harap ol ya aşk içinde gönül

Ya lale açmalıdır göğsümüzde yahut gül!

UYARI: Metin içinde tekrarlı bağlaçlardan önce ve sonra virgöl konmaz:

Hem gider hem ağlar.

Ya bu deveyi gütmeli ya bu diyardan gitmeli. (Atasözü)

Gerek nesirde gerek nazımda yeni bir söyleyişe ulaşılmıştır.

Siz ister inanın ister inanmayın, bir gün bile durmam.

Ne kız verir ne dünürü küstürür.

UYARI: Cümlede pekiştirme ve bağlama görevinde kullanılan da / de bağlacından sonra virgöl konmaz:

İmlamız, lisanımız düzelince lisanımız da kafamız düzelince düzele-cek, çünkü o da ancak onlar kadar bozuktur, fazla değil!

UYARI: Metin içinde -inca / -ince anlamında zarf-fiil görevinde kulla-nılan mı / mi ekinden sonra virgöl konmaz:

Ben aç yattım mı kötü kötü rüyalar görürüm nedense.

Öyle zekiler vardır, konuştular mı ağızlarından bal akıyor sanırsın.

UYARI: Şart ekinden sonra virgöl konmaz:

Tenha köşelerde ağız ağza konuşurken yanlarına biri gelecek olursa hemen susuyorlardı.

Gör gözlerinle de aklın yatarsa anlativer millete.

UYARI: Metin içinde zarf-fiil ekleriyle oluşturulmuş kelimelerden sonra virgöl konmaz:

(ip-ince-eli-ken-a-madan-arak-dıkça-er..mez-dığında-maksızın-esiye-cesine)

Cumaları bahçede buluştukça kıza kendisinin adı bir mektep talebesi olmadığını anlatmaya çalışıyordu.

Şimdiye dek, ben kendimi bildim bileli kimse Değirmenoluk köyünden kaçıp da başka köyde çobanlık, yaşama etmedi.

Meydanlığa varmadan bir iki defa İsmail kendisini gördü mü diye kahveye baktı.

Ancak yemekte bir karara varıp arkadaşına dikkatli dikkatli bakarak konuştu.

UYARI: İsim ve sıfat tamlamalarının arasına virgül konmaz:

Gecelerin, sessizliğini dinliyorum (yanlış)

Sarı, saçlarını deli gönlüme bağlamışım. (yanlış)

Noktalı Virgül (;)

1. Cümle içinde virgüllerle ayrılmış tür veya takımları birbirinden ayırmak için konur:

Erkek çocuklara Doğan, Tuğrul, Aslan, Orhan; kız çocuklara ise İnci, Çiçek, Gönül, Yonca adları verilir. Türkiye, İngiltere, Azerbaycan; İstanbul, Londra, Bakü.

2. Öğeleri arasında virgül bulunan sıralı cümleleri birbirinden ayır-mak için konur:

Sevinçten, heyecandan içim içime sığmıyor; bağır-mak, kahkahalar atmak, ağlamak istiyorum.

At ölür, meydan kalır; yiğit ölür, şan kalır.

3. Cümlede virgülle ayrılmış örnekleri farklı örneklerden ayırmak için konur.

Kütük; Forsa, Yalnız Efe, Kaşığı kadar başarılı değil.

Ahmet; Mehmet, Saffet, Fikret ve Himmet'ten daha zeki.

4. Cümle içindeki bazı açıklama gerektiren ifadelerden sonra:

Sabahtan beri bekliyorum; ne gelen var ne giden.

İki Nokta (:)

1. Kendisinden sonra örnek verilecek cümlelerin sonuna konur:

Yeni harfler alındıktan sonra eski yazı ile bir tek kelime bile yazma-yan iki kişi görmüşümdür:

Atatürk ve İnönü

– Buğdayla arpadan başka ne biter bu topraklarda?

Ziraatçı sayar:

– Yulaf, pancar, zerzevat, tütün...

2. Kendisinden sonra açıklama yapılacak cümlelerin sonuna konur:

Bu kararın istinat ettiği en kuvvetli muhakeme ve mantık şu idi: Esas, Türk milletinin haysiyetli ve şerefli bir millet olarak yaşamasıdır.

Kendimi takdim edeyim: Meclis kâtiplerindenim.

Derler: İnsanda derin bir yaradır köksüzlük;

Budur âlemde hudutsuz ve hazin öksüzlük.

3. Kavramlar tanımlanırken ya da açıklanırken konur:

Zamir: İsim olmadıkları halde isim gibi kullanılan sözcüklerdir.

4. Ses biliminde uzun ünlüyü göstermek için kullanılır:

a:ile, ka:til, usu:le, i:cat.

5. Edebî eserlerdeki karşılıklı konuşmalarda, konuşan kişinin adın-dan sonra konur:

Bilge Kağan: Türklerim, işitin!
Üstten gök çökmedikçe
alttan yer delinmedikçe
ülkenizi, törenizi kim bozabilir sizin?

Koro : Göğ-e erer başımız
başınla senin !

6. Genel Ağ adreslerinde kullanılır: <http://tdk.org.tr>

7. Matematikte bölme işareti olarak kullanılır:

56:8=7, 100:2=50

Üç Nokta (...)

1. Tamamlanmamış cümlelerin sonuna (eksilteli cümle) konur:

Ne çare ki çirkinliği hemencecik ve herkes tarafından görülür-yordu da, bu yanı...

Bir de istediğim elbiseyi almamışsa...

Öyle güzel bir yer ki...

Seni görmek için neler vermezdim ki...

2. Kaba sayıldığı için veya bir başka sebepten ötürü açıklanmak is-tenmeyen kelime ve bölümlerin yerine konur:

Kılavuzu karga olanın burnu b...tan çıkmaz.

Arabacı B...’a yaklaştığını söylüyor, ikide bir fırsat bularak arabanın içine doğru başını çeviriyordu.

3. Benzer örneklerin sürebileceğini göstermek için konur:

Musa, Zeynep, Yeliz... herkes tplantya gelecek.

Burada birçok meyve yetişir: Elma, armut, çilek...

4. Alıntılarda; başta, ortada ve sonda alınmayan kelime ve bölümle-rin yerine konur:

... derken şehrin öte başından boğuk boğuk sesler gelmeye başladı...

5. Yükleme bulunmayan cümlelerin sonuna konur:

Karşımızda yemyeşil bir ova... Tam ortasında küçücük bir göl...

5. Sözün bir yerde kesilerek geri kalan bölümün okuyucunun hayal dünyasına

bırakıldığını göstermek veya ifadeye güç katmak için konur:

Sana uğurlar olsun... Ayrılıyor yolumuz!

Binaenaleyh, biz her vasıttan, yalnız ve ancak, bir noktadan istifade ederiz.

O noktadan şudur: Türk milletini, medeni cihanda, layıkolduğu mevkiye

isatetmek ve Türk cumhuriyetini sarsılmaz temelleri üzerinde, her gün, daha ziyade takviye etmek...

6. Ünlem ve seslenmelerde anlatımı pekiştirmek için konur:

Gölgeler yaklaştılar. Bir adım kalınca onu kıyafetinden tanıdılar:

— Koca Ali... Koca Ali, be!..

7. Karşılıklı konuşmalarda, yeterli olmayan, eksik bırakılan cevap-larda kullanılır:

— Kimsin?

— Ali...

— Hangi Ali?

— ...

— Sen misin, Ali usta?

— Benim!..

— Ne arıyorsun bu vakit buralarda?

— Hiç...

— Nasıl hiç? Suya çekicini mi düşürdün yoksa !..

UYARI: Üç nokta yerine iki veya daha çok nokta kullanılmaz.

Soru işareti (?)

1. Soru bildiren cümle veya sözlerin sonuna konur:

Ne zaman tükenecek bu yollar, arabacı?

Sular mı yandı? Neden tunca benziyor mermer?

*Soru eki ve soru kelimesi kullanılmadan ezgili söyleyişlerde soru işareti kullanılır:

Gümrükteki memur başını kaldırdı:

— Adınız?

2. Bilinmeyen, kesin olmayan veya şüpheyle karşılanan yer, tarih vb. durumlar için kullanılır:

Yunus Emre (1240?-1320), (Doğum yeri: ?).

Türk halk felsefesinin, Türk nüktecilığının ve mizah dehasının bü-yük mümessili

Nasreddin Hoca da (Hâce Nasirüddin) bu asırda yaşa-mıştır (1208 ?-1284).

Ankara’dan Konya’ya 1,5 (?) saatte gitmiş.

1496 (?) yılında doğan Fuzuli ...

UYARI : mı / mi eki -ınca / -ince anlamında zarf-fiil işleviyle kulla-nıldığında soru işareti konmaz:

Akşam oldu mu sürüler döner. Hava karardı mı eve gideriz.

Bahar gelip de nehir çağıl çağıl kabarmaya başlamaz mı içimi geri kalmış bir saat huzursuzluğu kaplardı.

UYARI : Soru ifadesi taşıyan sıralı ve bağlı cümlelerde soru işareti en sona konur:

Çok yakından mı bu sesler, çok uzaklardan mı?

Üsküdar'dan mı, Hisar'dan mı, Kavaklar'dan mı?

Ünlem İşareti (!)

1. Sevinç, kıvanç, acı, korku, şaşma gibi duyguları anlatan cümlele-rin sonuna konur:

Ne mutlu Türk'üm diyene!

Hava ne kadar da sıcak!

Aşk olsun!

Ne kadar akıllı adamlar var!

2. Seslenme, hitap ve uyarı sözlerinden sonra konur:

Ordular! İlk hedefiniz Akdeniz'dir, ileri!

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklalini, Türk cumhuriyeti-tini, ilelebet, muhafaza ve müdafaa etmektir.

Ak tolgalı beylerbeyi haykırdı: İlerle!

Dur, yolcu! Bilmeden gelip bastığın

Bu toprak bir devrin battığı yerdir.

UYARI: Ünlem işareti, seslenme ve hitap sözlerinden hemen sonra konulabi-leceği gibi cümlelerin sonuna da konabilir:

Arkadaş, biz bu yolda türküler tutturmaya

Sana uğurlar olsun... Ayrılıyor yolumuz!

3. Alay, kinaye veya küçümseme anlamı kazandırılmak istenen sözden hemen

sonra yay ayraç içinde ünlem işareti kullanılır:

İsteseymiş bir günde bitirmiş (!) ama ne yazık ki vakti yokmuş (!).

Adam, akıllı (!) olduğunu söylüyor.

UYARI: Ünlemden sonra üç nokta yerine iki nokta konulması yeterlidir.

Gök ekini biçer gibi!.. Başaklar daha dolmadan.

Kısa Çizgi (-)

1. Satıra sığmayan kelimeler bölünürken satır sonuna konur:

Soğuktan mı titriyordum, yoksa heyecandan, üzüntüden mi bil-
mem. Havuzun suyu bulanık. Kapının saatleri 12'yi geçmiş. Kanepe-
lerde kimseler yok. Tramvay ne fena gıcırdadı

2. Ara sözleri ve ara cümleleri ayırmak için kullanılır:

Küçük bir sürü -dört inekle birkaç koyun- köye giren geniş yolun ağzında durmuştu.
(Burada virgül de kullanılabilir)

3. Dil bilgisinde kökleri ve ekleri ayırmak için konur:

al-ış, dur-ak, gör-gü-süz-lük.

4. Fiil kök ve gövdelerini göstermek için kullanılır:

al-, dur-, gör-, ver-; başa-, kana-, okut-, taşı-, yazdır-.

5. Eklerin başına konur: -ak, -den, -ış, -lık.

6. Heceleri göstermek için kullanılır: a-raş-tır-ma, prog-ram

7. Kelimeler arasında "-den...-a, ve, ile, ila, arasında" anlamlarını vermek için kullanılır:

Türkçe-Fransızca Sözlük,

Aydın-İzmir yolu, Türk-Alman ilişkileri, Ural-Altay dil grubu,

Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Beşiktaş-Fenerbahçe karşılaşması

09.30-10.30, , Manas Destanı'nda soy-dil-din üçgeni,

1914-1918 Birinci Dünya Savaşı, 2003-2004 öğretim yılı.

8. Matematikte çıkarma işareti olarak kullanılır: 50-20=30

Uzun Çizgi (—)

* Yazıda satır başına alınan konuşmaları göstermek için kullanılır.

Buna konuşma çizgisi de denir.

Arabamız tutarken Erciyes'in yolunu:

"Hancı dedim bildin mi Maraşlı Şeyhoğlu'nu?"

Gözleri uzun uzun burkuldu kaldı bende,

Dedi:

— Hana sağ indi, ölü çıktı geçende!

Frankfurt’a gelene herkesin sorduğu şunlardır:

— Eski şehri gezdin mi?

— Rothschild’in evine gittin mi?

— Goethe’nin evini gezdin mi?

* Oyunlarda uzun çizgi konuşanın adından sonra da konabilir:

Sıtkı Bey — Kaleyi kurtarmak için daha güzel bir çare var. Gerçekten ölecek adam ister.

İslam Bey — Ben daha ölmedim.

UYARI : Konuşmalar tırnak içinde verildiğinde uzun çizgi kul-lanılmaz.

Tırnak İşareti (“ ”)

1. Başka bir kimseden veya yazıdan olduğu gibi aktarılan sözler tır-nak içine alınır:

Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinin ön cephesinde Atatürk’ün “Hayatta en hakiki mürşit ilimdir.” vecizesi yer almaktadır.

Ulu önderin “Ne mutlu Türk’üm diyene!” sözü her Türk’ü duygulandırır.

Bakınız, şair vatani ne güzel tarif ediyor:

“Bayrakları bayrak yapan üstündeki kandır.

Toprak eğer uğrunda ölen varsa vatandır.”

UYARI : Tırnak içindeki alıntının sonunda bulunan işaret (nokta, soru işareti, ünlem işareti vb.) tırnak içinde kalır:

“Akıl yaşta değil baş-tadır.” atasözü yüzyılların tecrübesinden süzülüp gelen bir gerçeği ifade etmiyor mu?

“İzmir üzerine dünyada bir şehir daha yoktur!” diyorlar.

UYARI : Uzun alıntılarda her paragraf ayrı ayrı tırnak içine alınır.

2. Özel olarak belirtilmek istenen sözler tırnak içine alınır:

Divan edebiyatının nazım birimlerinden biri de “beyit”tir.

Yeni bir “barış taarruzu” başladı.

3. Cümle içerisinde kitapların ve yazıların adları ve başlıkları tırnak içine alınır:

Yahya Kemal’in bazı şiirleri “Kendi Gök Kubbemiz” adı altında çıktı.

“Yazım Kuralları” bölümünde bazı uyarılara yer verilmiştir.

UYARI: Cümle içerisinde özel olarak belirtilmek istenen sözler, kitapların ve yazıların adları ve başlıkları tırnak içine alınmaksızın koyu yazılarak veya eğik yazıyla (italik) dizilerek de gösterilebilir:

Höyük sözü Anadolu’da tepe olarak geçer.

Cahit Sıtkı’nın Şairin Ölümü şiirini Yahya Kemal çok sevmiştir.

UYARI : Tırnak içine alınan sözlerden sonra kesme işareti kulla-nılmaz:

Yahya Kemal’in “Aziz İstanbul”unu okudunuz mu?

4. Bibliyografik künyelerde makale adları tırnak içinde verilir.

Tek Tırnak İşareti (‘ ’)

Tırnak içinde verilen ve yeniden tırnağa alınması gereken bir sözü belirtmek için kullanılır:

Edebiyat öğretmeni “Şiirler içinde ‘Han Duvarları’ gibisi var mı?” dedi ve Faruk Nafiz’in bu güzel şiirini okumaya başladı.

“Atatürk henüz ‘Gazi Mustafa Kemal Paşa’ idi. Benden ona dair bir kitap için ön söz istemişlerdi.”

Eğik Çizgi (/)

1. Yan yana yazılması gereken durumlarda mısraların arasına konur:

Korkma! Sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak / Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak /
O benim milletimin yıldızıdır parlayacak / O benimdir o benim milletimindir ancak.

2. Adres yazarken apartman numarası ile daire numarası arasına ve semt ile şehir arasına konur:

Altay Sokağı, Nu.: 21/6 Kurtuluş / ANKARA

3. Tarihlerin yazılışında gün, ay ve yılı gösteren sayıları birbirinden ayırmak için konur:

18/11/1969, 15/IX/1994.

4. Dil bilgisinde eklerin farklı biçimlerini göstermek için kullanılır:

-a/-e, -an /-en, -lık /-lik, -madan /-meden.

5. Genel Ağ adreslerinde kullanılır: <http://tdk.gov.tr>

6. Matematikte bölme işareti olarak kullanılır: $70/2=35$

Ters Eğik Çizgi (\)

Bilgisayar yazılımlarında art arda gelen dizinleri birbirinden ayırt etmek için kullanılır:C:\Dos>MD \Oyun

Denden İşareti (")

Bir yazıdaki maddelerin sıralanmasında veya bir çizelgede alt alta gelen aynı sözlerin, söz gruplarının ve sayıların tekrar yazılmasını önlemek için kullanılır:

a. Belirtme sıfatları

b. Niteleme "

Yay Ayraç (())

1. Cümlelerin yapısıyla doğrudan doğruya ilgili olmayan açıklamalar için kullanılır:

Anadolu kentlerini, köylerini (Köy sözünü de çekinerek yazıyorum.) gezsek bile görmek için değil, kendimizi göstermek için geziyoruz.

UYARI: Yay ayraç içinde bulunan özel isimler ve yargı bildiren anlatımlar büyük harfle başlar ve sonuna uygun noktalama işareti getirilir.

UYARI : Hakkında açıklama yapılan söze ait ek, ayraç kapandıktan sonra yazılır:

Yunus Emre (1240?- 1320)'nin...

2. Tiyatro eserlerinde ve senaryolarda konuşanın hareketlerini, durumunu açıkla-mak ve göstermek için kullanılır:

İhtiyar – (Yavaş yavaş Kaymakama yaklaşır.) Ne oluyor beyefendi? Allah rızası için bana da anlatın...

3. Alıntıların aktarıldığı eseri veya yazarı göstermek için kullanılır:

Cihanın tarihi, vatani uğrunda senin kadar uğraşan, kanını döken bir millet daha gösteremez. Senin kadar kimse kendi vatanına sahip ol-maya hak kazanmamıştır. Bu vatan ya senindir, ya kimsenin.

Eşin var, aşîyanın var, baharın var ki beklerdin

Kıyametler koparmak neydi ey bülbül, nedir derdin?

4. Alıntılarda, başta, ortada ve sonda alınmayan kelime ve bölümle-rin yerine konulan üç nokta, yay ayraç içine alınabilir.

5. Bir söze alay, kinaye veya küçümseme anlamı kazandırmak için kullanılan ünlem işareti yay ayraç içine alınır.

6. Bir bilginin şüpheyle karşılandığını veya kesin olmadığını gös-termek için kullanılan soru işareti yay ayraç içine alınır.

7. Bir yazının maddelerini gösteren sayı ve harflerden sonra kapama ayracı konur:

I) 1) A) a) II) 2) B) b)

Köşeli Ayraç ([])

1. Ayraç içinde ayraç kullanılması gereken durumlarda yay ayraçtan önce köşeli ayraç kullanılır:

Halikarnas Balıkcısı [Cevat Şakir Kabaağaçlı (1886-1973)] en güzel eserlerini Bodrum'da yazmıştır.

2. Bibliyografik künyelere ilişkin bazı ayrıntıları göstermek için kullanılır:

Reşat Nuri [Güntekin], Çalıkuşu, Dersaadet, 1922.

Server Bedi [Peyami Safa]

Kesme İşareti (')

1. Aşağıda sıralanan özel adlara getirilen iyelik, durum ve bildirme ekleri kesme işaretiyle ayrılır:

a. Kişi adları, soyadları ve takma adlar:

Atatürk'üm, Fatih Sultan Mehmet'e, Gül Baba'ya, Sultan Ana'nın, Kâzım Karabekir'i, Yunus Emre'yi, Ziya Gökalp'tan, Refik Halit Karay'mış, Ahmet Cevat Emre'dir, Namık Kemal'se.

UYARI : Sonunda p, ç, t, k ünsüzlerinden biri bulunan Ahmet, Çelik, Recep, Bosna-Hersek, Gaziantep, Kerkük, Tokat, Zonguldak gibi özel adlara ünlüyle başlayan ek getirildiğinde kesme işaretine rağmen Ahmedî, Çeliği, Çiçeği, Recebi, Bosna-Herseği, Gaziantebi,

Kerküğü, Tokadı, Zonguldağı biçiminde son ses yumuşatılarak söylenir. Yazarken Tokat'aşekline
UYARI: Özel adlar için yay ayraç içinde bir açıklama yapıldığında kesme işareti yay ayraçtan sonra konur:

Yunus Emre (1240?-1320)'nin,
Yakup Kadri (Karaosmanoğlu)'nin.

Ancak cins isimler için yapılan açıklamalarda yay ayraçtan sonra doğal olarak kesme işaretine gerek yoktur:

İmek fiili (ek fiil)nin geniş zamanı şahıs ekleriyle çekilir.

UYARI : Özel adlar yerine kullanılan "o" zamiri cümle içinde büyük harfle yazılmaz ve kendisinden sonra gelen ekler kesme işaretiyle ayrıl-maz.

b. Millet, boy, oymak adları:

Türk'üm, Alman'sınız, İngiliz'den, Rus'muş, Oğuz'un, Kazak'a, Kırgız'ım, Karakeçili'nin,

c. Devlet adları:

Türkiye Cumhuriyeti'ni, Osmanlı Devleti'ndeki, Amerika Birleşik Devletleri'ne, Azerbaycan Cumhuriyeti'nden.

ç. Din ve mitoloji ile ilgili özel adlar:

Allah'ın, Tanrı'ya, Cebrail'den, Zeus'u.

d. Kıta, deniz, nehir, göl, dağ, boğaz, geçit, yayla; ülke, bölge, il, ilçe, köy, semt, bulvar, cadde, sokak vb. coğrafyayla ilgili yer adları:

Asya'nın, Marmara Denizi'nden, Akdeniz'i, Meriç Nehri'ne, Van Gölü'ne, Ağrı Dağı'nın, Çanakkale Boğazı'nın, Zigana Geçidi'nden, Uzunyayla'ya, Türkiye'dir, İç Anadolu'da, Doğu Anadolu'ya, Ankara'yı, Sungurlu'ya, Ziya Gökalp Bulvarı'ndan, Yıldız Mahallesi'ne, Taksim Meydanı'ndan, Reşat Nuri Sokağı'na.

UYARI: Yer bildiren özel isimlerde kısaltmalı söyleyiş söz konusu olduğu zamanekten önce kesme işareti kullanılır:

Dün akşam Boğaz'da yemek yedik.
Hisar'dan,

e. Gök bilimiyle ilgili adlar:

Jüpiter'den, Venüs'ü, Halley'in, Büyükayı'da,, Samanyolu'nda.

f. Saray, köşk, han, kale, köprü, anıt vb. adları:

Dolmabahçe Sarayı'nın, Çankaya Köşkü'ne, Sait Halim Paşa Yalısı'ndan, Ankara Kalesi'nden, Horozlu Han'ın, Galata Köprüsü'nün, Bilge Kağan Abidesi'nde, Çanakkale Şehitleri Anıtı'na.

g. Kitap, dergi, gazete ve sanat eseri (tablo, heykel, müzik vb.) adları:

Nutuk'ta, Safahat'tan, Kiralık Konak'ta, Sinekli Bakkal'ı, Hürriyet'te, Resmî Gazete'de, Onuncu Yıl Marşı'nı, Yunus Emre Oratoryosu'nu, Atatürk Uluslararası Barış Ödülü'nü.

ğ. Kanun, tüzük, yönetmelik, yönerge ve genelge adları:

Millî Eğitim Temel Kanunu'na, Medeni Kanun'un, Atatürk Uluslararası Barış Ödülü Tüzüğü'nde, Telif Hakkı Yayın ve Satış Yönetmeliği'nin.

UYARI: Belli bir kanun, tüzük, yönetmelik kastedildiğinde büyük harfle yazılan kanun, tüzük, yönetmelik sözlerinin ek alması durumunda kesme işareti kullanılır:

Bu Kanun'un 17. maddesinin c bendi... Yukarıda adı geçen Yönetmelik'in 2'nci maddesine göre... vb.

h. Hayvanlara verilen özel adlar:

Sarıkız'ın, Karabaş'a, Pamuk'u, Minnoş'tan.

UYARI: Kurum, kuruluş, kurul ve iş yeri adlarına gelen ekler kesmeyle ayrılmaz:

Türkiye Büyük Millet Meclisine, Türk Dil Kurumundan,

Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığına,

Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dekanlığına,

Hacettepe Üniversitesi Rektörlüğüne,

Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Başkanlığına;

Bakanlar Kurulunun, Danışma Kurulundan,

Yürütme Kuruluna; Mavi Köşe Bakkaliyesinden, Gimanın.

UYARI : Özel adlara getirilen yapım ekleri, çokluk eki ve bunlardan sonra gelen

diğer ekler kesmeyle ayrılmaz:

Türklük, Türkleşmek, Türkçü, Türkçülük, Türkçe, Müslümanlık, Hristiyanlık, Avrupalı, Avrupalılaştırmak, Aydın, Konyalı, Bursalı, Ahmetler, Mehmetler, Yakup Kadri, Türklerin, Türklüğün, Türkleşmekte, Türkçenin, Müslümanlıkta, Hollandalıdan, Hristiyanlıktan, Atatürkçülüğün.

UYARI: Akım, çağ ve dönem adlarından sonra gelen ekler kesmeyle ayrılmaz:

Eski Çağın, Yükselme Döneminin, Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatına.

2. Kişi adlarından sonra gelen saygı sözlerine getirilen ekleri ayırmak için konur:

Nihat Bey'e, Ayşe Hanım'dan, Mahmut Efendi'ye, Enver Paşa'ya vb.

UYARI: Unvanlardan sonra gelen ekler kesmeyle ayrılmaz: Cumhurbaşkanı, Başbakanca, Türk Dil Kurumu Başkanına göre vb.

3. Kısaltmalara getirilen ekleri ayırmak için konur:

TBMM'nin, TDK'nin, BM'de, ABD'de, TV'ye.

UYARI: Kısaltmanın tamamı büyük harflerden oluşuyorsa harflerin okunuşu, harflerden biri küçükse kelimenin tamamının okunuşu dikkate alınarak kesme işaretinden sonra uygun ek getirilir.

Bunu 250 YTL'ye aldım (yetele'ye)

.....YKr'a aldım. (Yenikuruş'a)

Bunun g'ı, 150 YTL'den 120 YKr'a düştü. (gram'ı)

Elmanın kg'ı 100 YTL'ye satılıyor. (kilogram'ı)

UYARI : Sonunda nokta bulunan kısaltmalarla üs işaretli kısaltmalar kesmeyle ayrılmaz.

Bu tür kısaltmalarda ek noktadan ve üs işaretinden sonra, kelimenin ve üs işaretinin okunuşuna uygun olarak yazılır:

vb.leri, (ve benzerleri)

Alm.dan, (Almancadan) İng.yi; cm³e (santimetre küpe),

m²'ye (metre kareye), 64ten (altı üssü dörtten).

4. Sayılara getirilen ekleri ayırmak için konur:

1985'te, 8'inci madde, 2'nci kat; 7,65'lik, 9,65'lik.

1919 senesi Mayısın 19'uncu günü Samsun'a çıktım.

5. Şiirde seslerin ölçü dolayısıyla düştüğünü göstermek için kesme işareti kullanılır:

Bir ok attım karlı dağın ardına

İl yanmazken ben yanarım derdine

Düştü n'ola sevdiğimin yurduna

Engel aramızı açtı n'eyleyim

6. Bir ek veya harften sonra gelen ekleri ayırmak için konur:

a'dan z'ye kadar, b'nin m'ye dönüşmesi, Türkçede -lık'la yapılmış sözler.

Hece Yapısı ve Satır Sonunda Kelimelerin Bölünmesi

Türkçede kelime içinde iki ünlü arasındaki ünsüz, kendinden sonraki ünlüyle hece kurar:

a-ra-ba, bi-çi-mi-ne, in-sa-nın, ka-ra-ca, alt-lık, al-dı.

Kelime içinde yan yana gelen ünsüzlerden sonuncusu kendisinden sonraki ünlüyle, diğerleri

kendilerinden önceki ünlüyle hece kurar:

bir-lik, sev-mek, Türk-çe, Kork-maz.

Batı kökenli kelimeler, Türkçenin hece yapısına göre hecelere ayrılır:

band-rol, kont-rol, port-re, prog-ram, sant-ral, sürp-riz, tund-ra, volf-ram.

Türkçede satır sonunda kelimeler bölünebilir, fakat heceler bölüne-mez. Satıra sığmayan kelimeler bölünürken satır sonuna kısa çizgi (-) konur.

Kızcağız burasını ilk defa görüyormuş gibi duvarlara, perde-lere, möblelere, eşyalara bakıyor, hayret ediyordu.

Bitişik yazılan kelimelerde de bu kurala uyulur:

ba-şöğ-ret-men, il-ko-kul, Ka-ra-os-ma-noğ-lu.

Ayırmada satır sonunda ve satır başında tek harf bırakılmaz:

..... u-

çurtma değil,

.....uçurt-
ma;

.....müdafa-
a değil,

.....müda-
faa;

Kesme işareti satır sonuna geldiğinde yalnız kesme işareti kul-lanılır; ayrıca çizgi kullanılmaz.

.....Edirne'
nin...

.....Ankara'
dan...

.....1996'
da...

KISALTMALAR

Kısaltma; bir kelime, terim veya özel adın, içerdiği harflerden biri veya birkaçı ile daha kısa olarak ifade edilmesi ve simgeleştirilmesidir. Kısaltmalarla ilgili kurallar şunlardır:

1. Kuruluş, kitap, dergi ve yön adlarının kısaltmaları genellikle her kelimenin ilk harfinin büyük olarak yazılmasıyla yapılır:

TBMM (Türkiye Büyük Millet Meclisi),

TDK (Türk Dil Kurumu), ABD (Amerika Birleşik Devletleri); KB (Kutadgu Bilig);

TD (Türk Dili), TK (Türk Kültürü), TDED (Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi); B (batı),

D (doğu), G (güney), K (kuzey); GB (güneybatı), GD (güneydoğu), KB (kuzeybatı), KD(kuzeydoğu).

* Ancak bazen kelimelerin, özellikle son kelimenin birkaç harfinin kısaltmaya

alındığı da görülür. Bazen de aradaki kelimelerden hiç harf alınmadığı olur.

Bu tür kısaltmalarda, kısaltmanın akılda kalabilmesi için yeni bir kelime oluşturma amacı güdülür:

BOTAŞ (Boru Hatları ile Petrol Taşıma Anonim Şirketi), İLESAM (İlim ve Edebiyat Eseri Sahipleri Meslek Birliği),

TÖMER (Türkçe Öğretim Merkezi).

Gelenekleşmiş olan T.C. (Türkiye Cumhuriyeti) ve T. (Türkçe) kısaltmalarının dışında büyük harflerle yapılan kısaltmalarda nokta kullanılmaz.

2. Element ve ölçülerin uluslararası kısaltmaları kabul edilmiştir:

C (karbon), Ca (kalsiyum), Fe (demir); m (metre), mm (milimetre), cm (santimetre),

km (kilometre), g (gram), kg (kilogram), l (litre), hl (hektolitre), mg (miligram),

m² (metre kare), cm² (santimetre kare).

3. Kuruluş, kitap, dergi ve yön adlarıyla element ve ölçülerin dışında kalan kelime veya kelime gruplarının kısaltılmasında, ilk harfle birlikte kelimeyi oluşturan temel harfler dikkate alınır. Kısaltılan kelime veya kelime grubu; özel ad, unvan veya rütbe ise ilk harf büyük; cins isim ise ilk harf küçük olur:

Alm. (Almanca), İng. (İngilizce), Kocatepe Mah. (Kocatepe Mahallesi), Güniz Sok. (Güniz Sokağı),

Prof. (Profesör), Dr. (Doktor), Av. (Avukat), Alb. (Albay), Gen. (General); is. (isim), sf. (sıfat), hzl.

(hazırlayan),

çev. (çeviren), ed. (edebiyat), fiz. (fizik), kim. (kimya). * * *

Küçük harflerle yapılan kısaltmalara getirilen eklerde kelimenin okunuşu esas alınır:

cm'yi, kg'dan, mm'den, YKr'un.

Büyük harflerle yapılan kısaltmalara getirilen eklerde ise kısaltmanın son harfinin okunuşu esas alınır:

BDT'ye, TDK'den, THY'de, TRT'den, YTL'nin.

Ancak kısaltması büyük harflerle yapıldığı hâlde bir kelime gibi okunan kısaltmalara getirilen eklerde kısaltmanın okunuşu esas alınır:

ASELSAN'da, BOTAŞ'ın, NATO'dan, UNESCO'ya.

Sonunda nokta bulunan kısaltmalar kesmeyle ayrılmaz. Bu tür kısaltmalarda ek, noktadan sonra ve kelimenin okunuşuna uygun olarak yazılır:

Alm.dan, İng.yi, vb.leri.

Tonsuz (sert) ünsüzle biten kısaltmalar, ek aldıkları zaman oku-nuşta tonsuz ses tonlulaştırılmaz:

AGİK'in (AGİĞ'in değil), CMUK'un (CMUĞ'un değil), RTÜK'e (RTÜĞ'e değil), TÜBİTAK'ın(TÜBİTAĞ'ın değil).

Ancak birlik kelimesiyle yapılan kısaltmalarda söyleyişte k'nin yu-muşatılması normaldir:

ÇUKOBİRLİK'e (söylenişi ÇUKOBİRLİĞE), FİSKOBİRLİK'in (söylenişi FİSKOBİRLİĞ